

Ugostiteljska poduzeća i održive inicijative

Vale, Aleksa

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:274735>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile U Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ALEKSA VALE

**UGOSTITELJSKA PODUZEĆA I ODRŽIVE
INICIJATIVE**

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile U Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ALEKSA VALE
UGOSTITELJSKA PODUZEĆA I ODRŽIVE
INICIJATIVE

Završni rad

JMBAG: 0145018327, izvanredni student

Studijski smjer: Poslovna ekonomija, Turizam

Predmet: Poslovanje ugostiteljskih poduzeća

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Trgovina i turizam

Mentorica: doc. dr. sc. Tamara Floričić

Pula, ožujak 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani ALEKSA VALE, kandidat za prvostupnika poslovne ekonomije, smjera TURIZAM ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 21. ožujka 2019. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, ALEKSA VALE dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom UGOSTITELJSKA PODUZEĆA I ODRŽIVE INICIJATIVE koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli, 21. ožujka 2019. godine

Sadržaj:

1. Uvod	1
1.1. Problem istraživanja	1
1.2. Predmet istraživanja	1
1.3. Istraživačke hipoteze	1
1.4. Ciljevi istraživanja	2
1.5. Metode istraživanja.....	2
1.6. Struktura rada.....	3
1.7. Doprinosa rada.....	3
2. Održivi turizam i međunarodne inicijative za održivi razvoj turizma	4
2.1. Turizam kao generator rasta	5
2.2. Međunarodne inicijative za održivi razvoj turizma.....	7
2.2.1. Turizam i ciljevi održiva razvoja	7
2.2.2. Globalni kodeks etike u turizmu	10
2.2.3. Globalno održivo turističko vijeće	11
2.2.4. Centar za odgovorno putovanje	11
2.3. Međunarodni certifikati održiva poslovanja ugostiteljskih poduzeća	12
2.3.1. EU Ecolabel	12
2.3.2. Europska shema eko–upravljanja i revizije	12
2.3.3. Travelife sustav održivosti za hotele i ostale vrste smještaja	13
2.3.4. Ecocamping priznanje za kampove	14
2.4. Nacionalni certifikati održiva poslovanja ugostiteljskih poduzeća	14
2.4.1. Znak zaštite okoliša – EU Ecolable i Prijatelj okoliša	14
2.4.2. Q oznaka kvalitete	15
2.4.3. Sustainable Hotel certifikat.....	15
2.4.4. Eko hoteli OMH.....	17
3. Ugostiteljska djelatnost.....	18

3.1. Hotelijerstvo.....	19
3.1.1. Hoteli.....	20
3.1.2. Kampovi.....	21
3.1.3. Ostali ugostiteljski objekti za smještaj.....	21
3.1.4. Ugostiteljske usluge u domaćinstvu.....	22
3.1.5. Ugostiteljske usluge na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu.....	22
3.2. Restoraterstvo.....	23
3.3. Inovacije u ugostiteljstvu.....	25
4. Analiza održivosti poslovanja ugostiteljskih poduzeća u Republici Hrvatskoj....	26
5. Valamar Riviera d.d. - odabrani primjer dobre prakse održivog poslovanja velikog ugostiteljskog poduzeća u Republici Hrvatskoj.....	38
5.1. Ekonomska održivost društva Valamar Riviera d.d.	38
5.2. Ekološka održivost društva Valamar Riviera d.d.....	39
5.3. Društvena održivost društva Valamar Riviera d.d.....	40
6. Eko hotel Villa Dvor - odabrani primjer dobre prakse održivog poslovanja malog ugostiteljskog poduzeća u Republici Hrvatskoj.....	43
7. Barban Riviera Sustainable Resort – studija slučaja projekta održivog polivalentnog turističko - ugostiteljskog resorta.....	45
7.1. Atrakcije destinacije.....	45
7.2. Prostorni obuhvat projekta Barban Riviera Sustainable Resort.....	48
7.2.1. Kamp.....	49
7.2.2. Glamping – glamurozno kampiranje.....	49
7.2.3. Hotel.....	50
7.2.4. Vile.....	50
7.2.5. Sportsko – rekreacijska zona.....	51
7.2.6. Luka nautičkog turizma.....	52
7.3. Potencijal aktivnog odmora.....	53

7.4. Prijedlog modela održiva poslovanja ugostiteljskog poduzeća primjenom vertikalne diversifikacije ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda	54
7.5. Prometna infrastruktura	56
7.5.1. Pomorska prometna infrastruktura.....	56
7.5.2. Željeznička prometna infrastruktura	57
7.5.3. Cestovna prometna infrastruktura.....	58
7.6. Infrastruktura vodoopskrbe	59
7.7. Elektroenergetska infrastruktura.....	61
7.8. Ograničenja prema Prostornom planu Istarske županije	62
8. Zaključak	67
9. Literatura:	68
10. Dodaci.....	71
10.1. Popis slika	71
10.2. Popis tablica	72
10.3. Popis grafikona	73
11. Sažetak.....	74
12. Summary	75

1. Uvod

1.1. Problem istraživanja

Ugostiteljska poduzeća nositelji su značajnog dijela turističke ponude, te se kroz njihovo poslovanje realizira relativna većina turističke aktivnosti, što ukazuje na važnost modela poslovanja ugostiteljskih poduzeća. Održivost poslovanja ugostiteljskih poduzeća temeljna je ekonomska aktivnost koja proizlazi iz same misije njihova postojanja.

1.2. Predmet istraživanja

Predmet ovog rada analiza je temeljnih odrednica održivosti poslovanja ugostiteljskih poduzeća na primjeru Republike Hrvatske, posebice u segmentu strukture i popunjenosti smještajnih kapaciteta ugostiteljskih objekata, kao i certifikata održivog poslovanja koji predstavljaju jasno opredjeljenje ugostiteljskih poduzeća, odnosno objekata koja ih posjeduju ka održivom modelu poslovanja. Također, analitički dio rada ukazat će postojanje li potrebe za održivim inicijativama na tržištu usluga smještaja, hrane i pića te u kojem smjeru treba razvijati održive inicijative ugostiteljskog sektora.

1.3. Istraživačke hipoteze

U ovom istraživanju postavlja se glavna hipoteza:

H0: Održive inicijative ugostiteljskih poduzeća jamče održivo poslovanje

Iz glavne hipoteze proizlaze sljedeće hipoteze:

H1: Potreba za održivim inicijativama ugostiteljskih poduzeća je značajna

H2: Ugostiteljski sektor Republike Hrvatske nije u okvirima održivog

H3: Održivost poslovanja ugostiteljskih poduzeća uvjetovana je motivom dolaska korisnika usluge smještaja

H4: Model vertikalne diversifikacije ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda vodi ka održivosti poslovanja ugostiteljskih poduzeća

1.4. Ciljevi istraživanja

Osnovni cilj navedenog problema i predmeta istraživanja te istraživačkih hipoteza je utvrđivanje potrebe za održivim inicijativama ugostiteljskih poduzeća i pronalaženje modela koji može rezultirati održivim poslovanjem ugostiteljskih poduzeća kao izrazito sezonskog sektora.

1.5. Metode istraživanja

U ovome istraživačkom radu analitičko - teorijskog karaktera, korištene su sljedeće metode istraživanja:

Metoda analize – postupak znanstvenog istraživanja raščlanjivanjem složenih pojmova, sudova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne elemente.

Metoda deskripcije – postupak jednostavnog opisivanja ili očitovanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza, ali bez znanstvenog tumačenja i objašnjavanja.

Metoda indukcije – sustavna primjena induktivnog načina zaključivanja kojim se na temelju analize pojedinačnih slučajeva dolazi do općih zaključaka.

Metoda dedukcije – sustavna primjena deduktivnog načina zaključivanja u kojem se iz općih sudova izvode posebni i pojedinačni zaključci.

Metoda komparacije – postupak uspoređivanja istih ili srodnih stvari, predmeta ili pojava, odnosno postupak utvrđivanja sličnosti i razlika među njima. Svrha ove metode je utvrđivanje odnosa i veza, struktura, funkcija i svojstava barem dviju pojava ili predmeta.

Metoda apstrakcije – odvajanje nebitnih te isticanje bitnih osobina određenog predmeta ili pojave istraživanja.

1.6. Struktura rada

Rad je strukturno razrađen u dvanaest poglavlja, uključujući uvodni i zaključni dio te sažetak. U uvodnom dijelu definira se problem, cilj i metode istraživanja te istraživačke hipoteze. U prvom dijelu rada razrađuje se održivi turizam, međunarodne inicijative za održivi razvoj turizma, certifikati održivosti te sama ugostiteljska djelatnost. U drugom dijelu rada analizira se održivost poslovanja ugostiteljskih poduzeća u Republici Hrvatskoj te ističu primjeri dobre prakse održivog poslovanja. U trećem dijelu rada obrađuje se održiva inicijativa ugostiteljskog poduzeća na primjeru projekta Barban Riviera Sustainable Resort i model održiva poslovanja ugostiteljskog poduzeća primjenom vertikalne diversifikacije ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda. U zaključnom se dijelu navode spoznaje utvrđene istraživanjem.

1.7. Doprinos rada

Održive razvojne procese moguće je realizirati isključivo punom prisutnošću ljudskog čimbenika. Upravo onoliko koliko čovječanstvo ulaže u održivost, toliko će i opstati.

„The difficulty lies not so much in developing new ideas as in escaping from old ones“

John Maynard Keynes

2. Održivi turizam i međunarodne inicijative za održivi razvoj turizma

Održivi razvoj definiran je 1987. godine pod okriljem UN-ove Svjetske komisije za zaštitu okoliša i razvoj, kao razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjih generacija bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija u zadovoljavanju svojih potreba te počiva na tri stupa, uravnotežen ekonomski razvoj, društveni razvoj i zaštita okoliša.¹

S aspekta održivog razvoja, Svjetska turistička organizacija (UNWTO), održivi turizam također definira na postulatima ekonomske, ekološke i društvene održivosti u svim oblicima turizma i svim vrstama turističkih odredišta. Kako bi se uspostavila odgovarajuća održivost potrebno je uspostaviti ravnotežu između tri navedena postulata.²

Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji održivi turizam treba:

1. Osigurati optimalnu upotrebu prirodnih resursa kao ključan element razvoja turizma, održavati i unapređivati ekološke procese te očuvati prirodu i biološke raznolikosti.
2. Poštivati društveno-kulturnu autentičnost zajednica domaćina, očuvati materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu, očuvati tradicionalne vrijednosti te pridonijeti međukulturalnom razumijevanju i toleranciji.
3. Osigurati dugoročno održive gospodarske aktivnosti pružajući društveno-ekonomske koristi svim dionicima gospodarskih procesa, uključujući stabilnu zaposlenost, prihode i povoljne socijalne prilike za zemlju domaćina te doprinos smanjenju siromaštva.³

Kako bi turizam postao održiv potrebno je informirati sve relevantne dionike, potrebna je snažna volja političkog vodstva kako bi se stvorio društveni konsenzus oko važnosti održiva turizma te participacija svakog dionika u procesu održivosti, vrlo značajnom za budućnost. Održivi turizam neprekidan je proces

¹Dostupno: www.un.org/en/ga/president/65/issues/sustdev.shtml (pristupano 15. listopada 2018.)

²Dostupno: <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5> (pristupano 15. listopada 2018.)

³Dostupno: <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5> (pristupano 15. listopada 2018.)

Slika 1. prikazuje dinamički model rasta generiranog razvojem turizma koji se oslanja na pet pogonskih kotačića. Rast pokreće turistička potražnja, proces se odvija spiralno, odnosno samostalno raste i samostalno odgovara na izazove. Poljoprivredu pokreće rast potražnje za poljoprivrednim proizvodima potaknut rastom turističke potražnje što povećava blagostanje lokalnog stanovništva kojem je omogućeno uspostavljanje tržišnog odnosa. Priroda i krajolik resursi su koji se troše odvijanjem turističkih aktivnosti, pri čemu dolazi do pada potražnje ukoliko razvoj nije održiv. Turizam snažno djeluje na kulturu kroz prisutnost nerezidenata, posebice kroz izravne inozemne investicije, inozemnu radnu snagu, oslabljenu poljoprivredu, promet nekretnina, što sve zajedno negativno utječe na rezidente te povećava vjerojatnost neodrživosti ukoliko se pravodobno i pravovaljano ne regulira. Razvoj turizma generira nova radna mjesta a time i dohodak, što pak dovodi do rasta blagostanja koji izaziva fluktuacije na tržištu rada i migracija.⁵

⁵H. Müller, Turizam i ekologija, Zagreb, MASMEDIA d.o.o., 2004., str. 35. – 36.

2.2. Međunarodne inicijative za održivi razvoj turizma

Globalni izazovi nameću nova shvaćanja prirode i okoliša, stoga na međunarodnoj razini postoje inicijative za održivi razvoj, dok su pojedine usmjerene isključivo ka održivom turizmu, odnosno ugostiteljskom sektoru.

2.2.1. Turizam i ciljevi održiva razvoja

Razvojna platforma Svjetske turističke organizacije (UNWTO), Turizam i ciljevi održiva razvoja (Tourism for SDGS, Sustainable Development Goals) odobrena je od strane Opće skupštine UN-a 25. rujna 2015. godine u okviru Plana za održivi razvoj do 2030. (2030 Agenda for Sustainable Development Goals).⁶

Platforma Turizam i ciljevi održiva razvoja (Tourism for SDGS) predstavlja sveopći poziv na suzbijanje siromaštva, zaštitu planeta i osiguranju mira i prosperiteta kroz 17 ciljeva:

1. Bez siromaštva – Turizam kao najveći i najbrže rastući svjetski gospodarski sektor u mogućnosti je stvoriti brži ekonomski rast te pružiti prihode kroz otvaranje novih radnih mjesta.
2. Bez gladi – Turizam može potaknuti održivu poljoprivredu promicanjem proizvodnje i opskrbe hotela te prodaji domaćih proizvoda turistima. Agroturizam može stvoriti dodatne prihode i dodatnu vrijednost turističkom doživljaju.
3. Bolje zdravstvo – Porezni prihodi stvoreni turizmom mogu se ulagati u zdravstvo i zdravstvene usluge, poboljšati zdravlje majki, smanjiti smrtnost djece i spriječiti bolesti. Prihodi koji se ostvare posjećivanjem zaštićenih područja mogu se također ulagati u zdravstvo.
4. Kvalitetnije obrazovanje – Turizam je u mogućnosti poticati inkluziju, ulagati u obrazovanje radne snage koja je ključna za razvoj turizma. Turistički sektor pruža mogućnosti izravnih i neizravnih poslova za mlade, žene i skupine osoba s posebnim potrebama koje bi imale posebnu korist od obrazovnih programa.

⁶Dostupno: <http://tourism4sdgs.org/the-platform/> (pristupano 18. listopada 2018.)

5. Ravnopravnost spolova – Turizam može osnažiti status žena u društvu pružanjem poslovnih prilika te im na taj način otvoriti prostor i u ostalim društvenim segmentima.
6. Čista voda – Učinkovito korištenje vode u turizmu, kontrola zagađenja i učinkovitost tehnologije mogu biti ključne za očuvanje najdragocjenijih resursa.
7. Pristupačna i čista energija – Turizam kao energetske intenzivan sektor može ubrzati pomak prema povećanju udjela obnovljivih izvora energije na tržištu te promicanjem ulaganja u obnovljive izvore energije pomoći smanjenju štetnih plinova, ublažavanju klimatskih promjena i dostupnosti energije.
8. Pristojan rad i ekonomski rast – Turizam kao uslužni sektor, jedan od prvih četiri globalna izvozna sektora, na globalnoj razini zapošljava jednog od deset ljudi. Turistički sektor može pružiti dostojanstvene mogućnosti za rad u turizmu, posebice mladima i ženama te koristiti politike koje pogoduju multiplikaciji prihoda od turizma te stvaraju pozitivne društveno-ekonomske učinke turizma.
9. Inovativna industrija i infrastruktura – Razvoj turizma temelji se na javnoj i privatnoj infrastrukturi, turistički sektor može utjecati na infrastrukturnu i investicijsku politiku, poticati da bude održiva, inovativna te učinkovitija u korištenju resursa. Takva politika može smanjiti razinu ugljika te povećati turističku potražnju i strana ulaganja.
10. Smanjenje nejednakosti – Turizam može biti snažan alat za smanjenje nejednakosti ukoliko uključuje lokalno stanovništvo i sve ključne dionike razvoja lokalne zajednice. Turizam služi kao djelotvorno sredstvo ekonomske integracije i diversifikacije te može pridonijeti urbanom i ruralnom razvoju pružajući ljudima mogućnost napredovanja u mjestu domicila.
11. Održivi gradovi i zajednice – Turizam može unaprijediti urbanu infrastrukturu i pristupačnost, promovirati obnovu, očuvanje kulturne i prirodne baštine o kojoj je turizam ovisan. Ulaganje u zelenu infrastrukturu, odnosno učinkovitiji transport i smanjeno onečišćenje zraka može rezultirati pametnijim, zelenijim gradovima za domicilno stanovništvo i za turiste.

12. Odgovorno konzumiranje i proizvodnja – Turistički sektor mora usvojiti načine održive potrošnje i proizvodnje te time ubrzati pomak prema održivosti. Održivi turizam, s aspekta održivog pristupa energiji, vodi, otpadu, biološkim raznolikostima, stvaranju novih radnih mjesta, rezultirat će boljim gospodarskim, socijalnim i ekološkim ishodima.
13. Klimatske promjene – Turizam utječe na klimatske promjene, stoga, dionici turističkog sektora moraju imati vodeću ulogu u globalnom odgovoru na klimatske promjene. Smanjenjem razine ugljika u segmentu prijevoza i smještaja turistički sektor može pomoći u rješavanju jednog od najznačajnijih izazova našeg vremena.
14. Život pod vodom – Obalni i primorski turizam oslanjanju se na zdrave ekosustave. Razvoj turizma mora biti dio integriranog upravljanja obalnim područjem kako bi pomogao u prevenciji i očuvanju krhkih morskih ekosustava te služio kao sredstvo promicanja plavog gospodarstva, pridonoseći na taj način održivom korištenju morskih resursa.
15. Život na kopnu – Bogata biološka raznolikost i prirodna baština često su glavni razlozi zbog kojih turisti dolaze u određite. Turizam može imati vodeću ulogu održivosti, ne samo u očuvanju biološke raznolikosti već i u stvaranju prihoda lokalnoj zajednici.
16. Mir i jačanje institucija – Budući da turizam stvara milijarde susreta ljudi različite kulture, turistički sektor može poticati toleranciju i razumijevanje multikulturalne i međuvjerske zajednice postavljajući temelje mirnijim društvima. Turizam također može učvrstiti mir u postkonfliktnim društvima.
17. Partnerstva za ciljeve – Zbog svoje međusektorske prirode, turizam ima sposobnost jačanja privatnog i javnog partnerstva te poticanja suradnje međunarodnih, regionalnih i lokalnih sektora kako bi postigli SDG (Sustainable Development Goals) i druge zajedničke ciljeve.⁷

⁷Dostupno: <http://tourism4sdgs.org/the-platform/> (pristupano 18. listopada 2018.)

2.2.2. Globalni kodeks etike u turizmu

Opća skupština Svjetske turističke organizacije usvojila je 1999. godine Globalni kodeks etike u turizmu (Global Code of Ethics for Tourism – GCET) kao sveobuhvatan skup načela usmjerenih ključnim dionicima turističkog sektora, odnosno, vladama, turističkoj industriji, turističkim zajednicama i turistima. GCET nije pravno obvezujući, već je uspostavljen kao volonterski mehanizam provedbe kroz Svjetski odbor za etiku turizma (World Committee on Tourism Ethics – WCTE).⁸

Globalni kodeks etike u turizmu temeljem deset načela pokriva gospodarske, društvene, kulturne i ekološke komponente putovanja i turizma:

1. Doprinos turizma u uzajamnom razumijevanju i poštivanju naroda i društava
2. Turizam kao sredstvo za individualno i kolektivno ispunjenje
3. Turizam, čimbenik održiva razvoja
4. Turizam, korisnik kulturne baštine čovječanstva koji pridonosi njezinom unapređenju
5. Turizam, korisna aktivnost za zemlje i zajednice domaćina
6. Obveze dionika u razvoju turizma
7. Pravo na turizam
8. Sloboda turističkog kretanja
9. Prava radnika i poduzetnika u turističkoj industriji
10. Provedba načela Globalnog kodeksa etike u turizmu⁹

⁸Dostupan: <http://ethics.unwto.org/content/global-code-ethics-tourism> (pristupano 23. listopada 2018.)

⁹Dostupan: <http://ethics.unwto.org/content/global-code-ethics-tourism> (pristupano 23. listopada 2018.)

2.2.3. Globalno održivo turističko vijeće

Globalno održivo turističko vijeće (GSCT- The Global Sustainable Tourism Council) međunarodna je organizacija osnovana 2007. godine kao koalicija 32 partnera inicirana od Saveza za prašume (Rainforest Alliance), Svjetske turističke organizacije Ujedinjenih naroda (UNWTO) te Zaklade Ujedinjenih naroda za okoliš (UNEP) s ciljem većeg razumijevanja održivih turističkih praksi i usvajanja načela održivog turizma.¹⁰ Globalno održivo turističko vijeće (GSCT) uspostavlja i upravlja globalnim održivim standardima kroz destinacijske kriterije za kreatore javnih politika i menadžere destinacija te kroz industrijske kriterije za hotele i turooperatore. GSCT kao globalno akreditacijsko tijelo za certifikacijske programe predstavlja virtualnu organizaciju bez glavnog ureda, s osobljem i volonterima prisutnim na svih šest naseljenih kontinenata te izravno ne vrši certifikaciju proizvoda ili usluga već akreditira organizacije koje izdaju certifikate.¹¹ Industrijski kriteriji za hotele GSCT-a predstavljaju učinkovito planiranje održivosti, maksimiziranje društvene i ekonomske koristi za lokalnu zajednicu, unapređivanje kulturne baštine i smanjenje negativnih utjecaja na okoliš.¹²

2.2.4. Centar za odgovorno putovanje

Centar za odgovorno putovanje (Center for Responsible Travel – CREST) kao neovisna i neprofitna organizacija sa sjedištem u Washingtonu, jedinstvena je istraživačka organizacija usmjerena na povećanje pozitivnog globalnog utjecaja odgovornog turizma koja pruža interdisciplinarnu analizu i inovativna rješenja kroz istraživanja, terenske projekte, konferencije, savjetovanja, publikacije, tečajeve i dokumentarne filmove promovirajući turizam kao sredstvo za ublažavanje siromaštva i očuvanje bioraznolikosti. CREST pomaže turističkim tvrtkama, neprofitnim organizacijama, vladama i međunarodnim agencijama u pronalaženju rješenja kritičnih pitanja najveće svjetske usluge, turizmu.¹³

¹⁰ Dostupno: <https://www.gstcouncil.org/about/about-us/> (pristupano 23. listopada 2018.)

¹¹ Dostupno: <https://www.gstcouncil.org/about/about-us/> (pristupano 23. listopada 2018.)

¹² Dostupno: <https://www.gstcouncil.org/gstc-criteria/gstc-industry-criteria-for-hotels/> (pristupano 23. listopada 2018.)

¹³ Dostupno: <https://www.responsibletravel.org/whoWeAre/aboutUs.php> (pristupano 23. listopada 2018.)

2.3. Međunarodni certifikati održiva poslovanja ugostiteljskih poduzeća

Međunarodno okruženje prepoznalo je važnost održivog poslovanja ugostiteljskih poduzeća, stoga je pokrenuto nekoliko globalnih certifikacijskih programa s ciljem potpore u postizanju održivosti.

2.3.1. EU Ecolabel

EU Ecolabel program je ekološkog upravljanja Europske komisije koji obuhvaća širok spektar područja, od proizvodnje do turističkog smještaja. Stručnjaci Europske komisije u dogovoru s ključnim dionicima razvijaju kriterije za svaku grupu proizvoda ili usluga kako bi smanjili štetan utjecaj na okoliš tijekom čitavog životnog ciklusa istih. Kriteriji održivosti revidiraju se prosječno svake četiri godine kako bi pratili tehnološki napredak te je važno istaknuti kako EU Ecolabel ne nagrađuje proizvode ili usluge već ističe one koji su povoljniji za okoliš unutar određene skupine proizvoda i usluga.¹⁴

2.3.2. Europska shema eko-upravljanja i revizije

Europska shema eko-upravljanja i revizije (EU Eco-Management and Audit Scheme-EMAS) je instrument upravljanja okolišem Europske komisije razvijen za profitne i neprofitne organizacije kako bi procijenile, izvijestile i poboljšale svoje kriterije u zaštiti okoliša. EMAS obuhvaća sve gospodarske i uslužne djelatnosti te podržava organizacije u pronalaženju pravih alata za poboljšanje njihovog utjecaja na okoliš. Pristup EMAS-u je dobrovoljan, provodi se besplatno od treće strane, što jamči neovisnost procesa, a informacije se javno objavljuju čime organizacije postižu veću eksternu transparentnost kroz izjavu o zaštiti okoliša te internu transparentnost kroz aktivni angažman zaposlenika. Kroz EMAS program organizacije mogu smanjiti utjecaj na okoliš, jačati zakonsku usklađenost te uštedjeti svoja financijska sredstva.¹⁵

¹⁴Dostupno:<http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html> (pristupano 24. listopada 2018.)

¹⁵Dostupno:http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm (pristupano: 19. listopada 2018.)

2.3.3. *Travelife sustav održivosti za hotele i ostale vrste smještaja*

Travelife sustav održivosti utemeljen je 2007. godine od strane ECEAT-Projects neprofitne organizacije iz Nizozemske, ABTA-e britanske udruge turističkih agencija i ANVR-e nizozemske udruge turističkih agencija, uz podršku Leeds Metropolitan Sveučilišta (UK) i Lund Sveučilišta (Švedska). Metodologija Travelife temeljena je na ranijim iskustvima ANVR-a, ABT-e te na UNEP-ovim (UN-ov Program za okoliš) i TOI-ovim (Inicijativa turoperatora za Održivim Turističkim Razvojem) konceptima održivog menadžmenta.¹⁶

Travelife sustav pomaže ugostiteljima u upravljanju društvenim i okolišnim utjecajima te informiranju kupaca o njihovim postignućima u održivosti. Certificiranje se vrši online te se prema kriterijima održivosti dodjeljuju Travelife Brončana, Srebrna ili Zlatna nagrada. Sustav upravljanja Travelife podržava djelotvornu integraciju u šest koraka, odnosno, angažiranjem tvrtke, osnovnom procjenom aspekata održivosti, razvojem i implementacijom održive politike, razvojem i implementacijom akcijskog plana, nadgledanje planiranih radnji te izvješćivanje održivih aktivnosti i postignuća. Sustav upravljanja je u skladu s međunarodnim standardima kao što su ISO 14001 – Sustav upravljanja okolišem i ISO 26000 – Upute o društvenoj odgovornosti te smjernicama poput EMAS III – Shema upravljanja okolišem i njegovo ocjenjivanje. Diljem svijeta registrirano je 17.000 smještajnih kapaciteta u sustavu održivosti Travelife, 1.500 prošlo je neovisni audit, a više od 500 steklo je Travelife nagradu.¹⁷

¹⁶Dostupno:https://www.travelife.info/index_new.php?menu=about_travelife&lang=hr (pristupano: 19. listopada 2018.)

¹⁷Dostupno:https://www.travelife.info/index_new.php?menu=about_travelife&lang=hr (pristupano: 19. listopada 2018.)

2.3.4. *Ecocamping priznanje za kampove*

Ecocamping je organizacija za certificiranje ekološke održivosti kampova u Europi sa sjedištem u Njemačkoj. Ecocamping se danas smatra jednom od najuglednijih europskih udruga promotora održivog razvoja, zaštite okoliša, sigurnosti i kvalitete u kamping industriji. Cilj djelovanja organizacije je savjetovanje ugostiteljskih poduzeća iz kategorije kampova o očuvanju prirode i okoliša. Proces certificiranja započinje analizom i provjerom Ecocamping konzultanata koji pomažu ugostiteljskim poduzećima u izradi akcijskog plana s misijom smanjenja potrošnje električne energije, toplinske energije, vode, otpada te općim smanjenjem emisije CO₂ u sljedeće tri godine.¹⁸

2.4. **Nacionalni certifikati održiva poslovanja ugostiteljskih poduzeća**

Certifikati održivosti prisutni su već nekoliko godina u Republici Hrvatskoj, s obzirom kako je Republika Hrvatska punopravna članica Europske unije, određeni se programi certificiranja provode i putem nacionalnih tijela, dok se određen dio provodi i putem strukovnih tijela.

2.4.1. *Znak zaštite okoliša – EU Ecolable i Prijatelj okoliša*

Eko - oznake provodi Ministarstvo zaštite okoliša i energetike Republike Hrvatske kao dobrovoljne instrumente zaštite okoliša putem kojih proizvođači i pružatelji usluga pokazuju razinu primjene standarda zaštite okoliša. Eko – oznake namijenjene su pretežno potrošačima (B2C – business to customer) te u manjoj mjeri za poslovni segment (B2B - business to business) s obzirom na to da osviješteni potrošač konzumira proizvode s eko oznakom te time nosi važnu ulogu u promicanju istih. U okviru programa Eko – oznake provodi se EU Ecolabel Europske komisije koji je ranije naveden te nacionalni znak Prijatelj okoliša.¹⁹

Ministarstvo zaštite okoliša i energetike Republike Hrvatske provodi program dodjele znaka Prijatelj okoliša za hotele i kampove u svrhu promocije proizvoda i usluga koji

¹⁸Dostupno: <https://ecocamping.de/datenschutz/impressum-datenschutz#dsgvo> , <https://www.camping.hr/hr/nagrade-kampova> (pristupano: 30. listopada 2018.)

¹⁹Dostupno: <https://www.mzoip.hr/hr/okolis/eko-oznake.html> (pristupano: 24. listopada 2018.)

se u usporedbi sa sličnim odlikuju manje negativnim utjecajem na okoliš. Program je dio nacionalne politike zaštite okoliša i održiva razvoja čiji je cilj smanjiti negativni utjecaj proizvodnje i potrošnje na okoliš, zdravlje, klimu i prirodne resurse te se postupak dodjele znaka Prijatelj okoliša provodi temeljem neovisne verifikacije treće strane sukladno Pravilniku o znaku zaštite okoliša „Prijatelj okoliša“.²⁰

2.4.2. Q oznaka kvalitete

Ministarstvo turizma Republike Hrvatske donijelo je 2012. godine u suradnji sa strukovnim udrugama, Udrugom poslodavaca u hotelijerstvu Hrvatske (UPUHH), Udrugom malih i obiteljskih hotela (OMH) te Hrvatskom gospodarskom komorom (HGK) donijelo Pravilnik za dodjelu oznake kvalitete ugostiteljskog objekta vrste hotel s ciljem poticanja i nagrađivanja hotela koji su postavili parametre za mjerenje kvalitete usluge, odnosno proizvoda. Oznaku kvalitete utvrđuje Ministarstvo turizma te se dodjeljuje isključivo hotelima s tri i više zvjezdica prema kriterijima određenim Pravilnikom. Na zahtjev ugostitelja Ministarstvo turizma pristupa ocijeni stanja uređenja i opreme hotela, sigurnosti, postupanju s okolišem i energijom, zadovoljstva gostiju i zaposlenika te suradnje hotela s lokalnom zajednicom.²¹

2.4.3. Sustainable Hotel certifikat

Udruga poslodavaca u hotelijerstvu Hrvatske (UPUHH) s partnerom IQ Consulting pokrenula je 2012. godine projekt „Sustainable Hotels“, odnosno „Zeleni održivi hoteli i toplice“, koji je započeo edukacijom vlastitih članova o energetske učinkovitosti. Tijekom edukacije provedena je anketa koja je pokazala da postoji veliki interes hotelijera za održivi koncept poslovanja koji je zaživio uz financijsku potporu Ministarstva turizma Republike Hrvatske s idejom kako održivost mora postati dio svakodnevnih hotelskih operacija. Kako bi hrvatski turizam postao održiv istaknuli su kako je nužno da se turizam temelji na lokalnim proizvodima, da promiče

²⁰ Dostupno: <https://www.mzoip.hr/hr/okolis/eko-oznake.html> (pristupano: 24. listopada 2018.)

²¹ Dostupno: <http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=58> (pristupano: 24. listopada 2018.)

lokalni turizam uz održivi razvoj destinacije te da mora rezultirati profitabilnošću, društvenom odgovornošću i ekološkom sviješću.²²

Projekt „Sustainable Hotels“ razrađen je kroz 9 kategorija i kriterija:

1. Operacije – politike, principi i načela
2. Upravljanje održivošću – izjava o misiji, kreiranje vizije, imenovanje koordinatora, radionice i obuka zaposlenika
3. Ljudski resursi – standard upravljanja ljudskim resursima
4. Korištenje energije, energetska učinkovitost i obnovljivi izvori energije – potrošnja energije, potrošnja vode, recikliranje, sakupljanje otpada, recikliranje
5. Okoliš – praksa zaštite okoliša, upravljanje otpadom, korištenje supstitutivnih proizvoda
6. Zelena nabava – domaći prehrambeni proizvodi, postupci nabave prema najboljoj ekonomskoj vrijednosti
7. Prodaja – zeleni principi u procesu prodaje
8. Marketing i PR – komunikacija s dionicima, odnos prema kupcima, odnos prema dobavljačima
9. Programi – odabir održivih programa²³

U razdoblju od 2013. - 2018. godine 48 hotela i toplica zadovoljilo je kriterije i dobilo certifikat „Sustainable Hotel“ ili „Sustainable SPA“ od strane UPUHH-a, a 2017. godine UPUHH je postao vodeći partner u EU projektima s partnerima iz Italije, Austrije, Crne Gore, Srbije, BiH, Malte, Cipra, Španjolske, Bugarske, Rumunjske i Slovenije.²⁴

²²Dostupno:https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_cdokumenti/9_Zeleni%20odrzivi%20hoteli%20i%20toplice.pdf (pristupano 13. listopada 2018)

²³Dostupno:https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_cdokumenti/9_Zeleni%20odrzivi%20hoteli%20i%20toplice.pdf (pristupano 13. listopada 2018)

²⁴Dostupno:https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_cdokumenti/9_Zeleni%20odrzivi%20hoteli%20i%20toplice.pdf (pristupano 13. listopada 2018)

2.4.4. Eko hoteli OMH

Nacionalna udruga obiteljskih i malih hotela pokrenula je 2009. godine uz potporu Ministarstva turizma Republike Hrvatske program „Eko znak Nacionalne Udruge Obiteljskih i Malih Hotela“ kojom su definirani kriteriji ekološke oznake za članove Udruge. Certifikacija obuhvaća provjeru obveznih i izbornih kriterija u području energetske efikasnosti i čistijih izvora energije, efikasne upotrebe vodnih resursa, uporabe opasnih kemikalija i tvari, upravljanja otpadom, općeg upravljanja objektom te politikama zaštite okoliša. Koristi certifikata za nositelje očituju se kroz bolju kvalitetu usluge, bolju tržišnu poziciju, smanjenje potrošnje resursa, energenata i količine otpada, visoku razinu brige za okoliš te kroz opredjeljenje za očuvanje okoliša pozitivno okruženje za goste i zaposlenike.²⁵

²⁵Dostupno: <http://www.omh.hr/hr/eko-hoteli-omh-29/29> (pristupano 24. listopada 2018.)

3. Ugostiteljska djelatnost

Turizam kao društvena i gospodarska pojava nositelj je važne uloge u gospodarstvu suvremenih država. „Turizam je skupina djelatnosti koje zadovoljavaju potrebe turista za vrijeme njihovog putovanja i privremenog boravka u izabranom turističkom odredištu i objektu, a njegov razvoj ima pozitivnog odraza na cjelokupni gospodarski i društveni život receptivne zemlje. Turizam, kao gospodarska djelatnost, objedinjava gospodarske djelatnosti ugostiteljstva i hotelijerstva.“²⁶

Turizam je u današnjici postao industrija slobodnog vremena, usko vezan uz čovjeka i zadovoljenje njegovih potreba, što predstavlja misiju receptivnih turističkih središta.

Ugostiteljstvo je gospodarska djelatnost pružanja usluga noćenja, prehrane, točenja pića i napitaka, odnosno sustav djelatnosti kojima se zadovoljavaju potrebe turista za vrijeme njihovog boravka izvan mjesta domicila.²⁷

Ugostiteljstvo je djelatnost u kojoj se odvija dvije trećine svih turističkih noćenja razvijenih emitivnih zemalja. Uz osnove ugostiteljske usluge pružanja usluge smještaja, hrane i pića, ugostiteljski objekti sadržajima omogućavaju zabavne, rekreacijske, sportske, konferencijske, zdravstvene i ostale specifične usluge širih tržišnih niša.²⁸

Prema Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti, ugostiteljska djelatnost je pripremanje i usluživanja jela, pića i napitaka i pružanje usluga smještaja, odnosno, ugostiteljska djelatnost je pripremanje jela, pića i napitaka za potrošnju na drugom mjestu sa ili bez usluživanja (u prijevoznom sredstvu, na priredbama i slično) i opskrba tim jelima, pićima i napicima (catering).²⁹

²⁶ Z. Cerović, *Hotelski menadžment*, Opatija, Fakultet za turistički i hotelski menadžment, 2003., str. 63

²⁷ Z. Cerović, *Hotelski menadžment*, Opatija, Fakultet za turistički i hotelski menadžment, 2003., str. 63.

²⁸ R. Kontošić-Pamić, I. Slivar, T. Floričić, *Potreban vam je dodatni smještaj samo privremeno? Indoor Camping*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma Dr. Mijo Mirković“ Pula, 2018., str. 62.

²⁹ Dostupno: <https://www.zakon.hr/z/151/Zakon-o-ugostiteljskoj-djelatnosti> (pristupano 11. listopada 2018.)

Specifičnost ugostiteljske djelatnosti je u neposrednom pružanju i primanju ugostiteljskih usluga, odnosno primatelj i pružatelj moraju biti osobno i istodobno prisutni ukoliko će doći do realizacije usluge.³⁰

Ugostiteljska djelatnost ekonomski je značajna za gospodarski sustav zbog multiplikativnog efekta, odnosno ugostiteljstvo svojom aktivnošću potiče mnoge gospodarske sektore, posebice trgovinu, promet, poljoprivredu, industriju, graditeljstvo i bankarski sektor. Ukoliko se pružanje ugostiteljskih usluga obavlja s nerezidentima nastaje izvozna komponenta koja je makroekonomski važna za uravnoteženje vanjskotrgovinske platne bilance i povećanje deviznih rezervi kao dviju vrlo važnih makroekonomskih varijabli.

Ugostiteljski objekti razvrstavaju se u Republici Hrvatskoj na dvije osnovne skupine djelatnosti, odnosno hotelijerstvo i restoraterstvo.

3.1. Hotelijerstvo

Hotelijerstvo prema Odluci o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. – NKD 2007. pripada području I, odjeljku 55 te je klasificirano kao „Smještaj“.³¹

Hotelijerstvo prema Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti objedinjava objekte za pružanje usluga smještaja, odnosno:

- Hoteli
- Kampovi
- Ostali ugostiteljski objekti za smještaj te ugostiteljske usluge u domaćinstvu i na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu³²

³⁰ Z. Cerović, N. Pavia, V. Galičić, Opatija, Organizacija i kategorizacija ugostiteljskih objekata, 2005., str. 7.

³¹ Dostupno:https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_06_58_1870.html (pristupano 13. listopada 2018.)

³² Dostupno:<https://www.zakon.hr/z/151/Zakon-o-ugostiteljskoj-djelatnosti> (pristupano 12. listopada 2018.)

3.1.1. *Hoteli*

Hotel je prema Pravilniku o razvrstavanju, kategorizaciji i posebnim standardima ugostiteljskih objekata iz skupine hoteli poslovni objekt u kojem ugostitelj obavlja ugostiteljsku djelatnost, odnosno pruža usluge smještaja, usluge prehrane te usluge pića i napitaka. Prema skupinama hoteli se razvrstavaju na:

1. Hotel baština - heritage
2. Difuzni Hotel
3. Aparthotel
4. Turističko naselje
5. Turistički apartmani
6. Pansion
7. Integralni hotel - udruženi
8. Lječilišne vrste hotela
 - Lječilišni hotel baština
 - Lječilišni hotel
 - Lječilišni aparthotel
 - Lječilišno turističko naselje
 - Lječilišni turistički apartmani
 - Lječilišni pansion
 - Lječilišni difuzni hotel
 - Lječilišni integralni hotel
9. Hoteli posebnog standarda
 - Hotel business
 - Hotel congres
 - Hotel meetings
 - Hotel casino
 - Hotel club
 - Hotel holiday resort
 - Hotel coastal holiday resort
 - Hotel small & friendly
 - Hotel family

- Hotel senior citizens
- Hotel health & fitness
- Hotel diving club
- Hotel wellness
- Hotel diving club
- Hotel motel
- Hotel bike
- Hotel ski
- Hotel za osobe s invaliditetom³³

3.1.2. Kampovi

Prema Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti kampiranje je boravak pod šatorom, u kamp-kućici, kamp prikolici, pokretnoj kućici (mobil home), autodomu (kamper) i drugoj odgovarajućoj opremi za smještaj na otvorenom prostoru.³⁴

Pravilnikom o razvrstavanju i kategorizaciji ugostiteljskih objekata iz skupine kampovi propisane su usluge smještaja u osnovnim smještajnim jedinicama, usluge smještaja u građevinama, usluge pružanja prehrane, usluge pružanja pića i napitaka, usluge iznajmljivanja pokretne opreme za kampiranje, usluge bavljenja športom i druge usluge u funkciji turističke ponude.³⁵

3.1.3. Ostali ugostiteljski objekti za smještaj

Prema Pravilniku o razvrstavanju i kategorizaciji ugostiteljskih objekata iz skupine ostali ugostiteljski objekti za smještaj razvrstavaju se na:

1. Soba
2. Apartman
3. Studio apartman
4. Kuća za odmor

³³Dostupno: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_06_56_1451.html (pristupano 12. listopada 2018.)

³⁴Dostupno: <https://www.zakon.hr/z/151/Zakon-o-ugostiteljskoj-djelatnosti> (pristupano 12. listopada 2018.)

³⁵Dostupno: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_06_54_1409.html (pristupano 12. listopada 2018.)

5. Prenoćište
6. Odmaralište za djecu
7. Hostel
8. Planinarski dom
9. Lovački dom
10. Učenički dom ili Studentski dom ili Akademis
11. Objekt za robinzonski smještaj³⁶

3.1.4. Ugostiteljske usluge u domaćinstvu

Ugostiteljske usluge u domaćinstvu definirane su Zakonom o ugostiteljskoj djelatnosti kao smještaju u sobi, apartmanu ili kući za odmor do najviše 20 kreveta uključujući pomoćne krevete te smještaj u kampu ili kamp odmorištu s najviše 10 smještajnih jedinica odnosno 30 gostiju u koje se ne ubrajaju djeca u dobi do 12 godina. U okviru ugostiteljskih usluga u domaćinstvu gostima kojima se pruža usluga smještaja može se posluživati doručak, polupansion ili puni pansion.³⁷

3.1.5. Ugostiteljske usluge na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu

Ugostiteljske usluge na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu definirane su Zakonom o ugostiteljskoj djelatnosti kao smještaj u sobi, apartmanu ili ruralnoj kući za odmor do najviše deset soba, odnosno 20 gostiju istodobno u koje se ne ubrajaju pomoćni kreveti ili usluge smještaja u kampu ili kamp-odmorištu s najviše 20 smještajnih jedinica, odnosno 60 gostiju istodobno, u koje se ne ubrajaju djeca u dobi do 12 godina te pripremanje i usluživanje jela, pića i napitaka iz pretežito vlastite proizvodnje za najviše 80 gostiju istodobno.³⁸

³⁶Dostupno: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_06_54_1410.html (pristupano 12. listopada 2018.)

³⁷Dostupno : <https://www.zakon.hr/z/151/Zakon-o-ugostiteljskoj-djelatnosti> (pristupano 2. listopada 2018.)

³⁸Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/151/Zakon-o-ugostiteljskoj-djelatnosti> (pristupano 12. listopada 2018.)

3.2. Restoraterstvo

Restoraterstvo prema Odluci o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. – NKD 2007. pripada području I, odjeljku 56 te je klasificirano kao „Djelatnosti pripreme i usluživanja hrane i pića”.³⁹

Restoraterstvo prema Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti objedinjava objekte za pružanje usluga prehrane i pića, odnosno:

- Restorani
- Barovi
- Catering objekti
- Objekti jednostavnih usluga⁴⁰

Restoraterstvo je Pravilnikom o razvrstavanju i minimalnim uvjetima ugostiteljskih objekata iz skupina „Restorani“, „Barovi“, „Catering objekti“ i „Objekti jednostavnih usluga razvrstano u vrste ugostiteljskih objekata prema načinu pružanja ugostiteljskih usluga i načinu usluživanja”.⁴¹

Skupina Restorani razvrstava se na sljedeće vrste ugostiteljskih objekata:

- Restoran
- Gostionica
- Zdravljak
- Zalogajnica
- Pečenjarnica
- Pizzeria
- Bistro
- Slastičarnica
- Objekt brze prehrane⁴²

³⁹Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_06_58_1870.html (pristupano 13. listopada 2018.)

⁴⁰Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/151/Zakon-o-ugostiteljskoj-djelatnosti> (pristupano 12. listopada 2018.)

⁴¹Dostupno: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_08_82_2599.html (pristupano 12. listopada 2018.)

⁴²Dostupno: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_08_82_2599.html (pristupano 12. listopada 2018.)

Skupina Barovi razvrstava se na sljedeće vrste ugostiteljskih objekata:

- Kavana
- Noćni klub
- Noćni bar
- Disco bar
- Caffè bar
- Pivnica
- Buffet
- Krčma
- Konoba
- Klet⁴³

Skupina Catering objekti razvrstava se na sljedeće vrste ugostiteljskih objekata:

- Pripremnica obroka (catering)⁴⁴

Skupina Objekti jednostavnih usluga razvrstavaju se na sljedeće vrste:

- Objekt jednostavnih usluga u kiosku
- Objekt jednostavnih brzih usluga
- Objekt jednostavnih usluga u nepokretnom ili priključnom vozilu
- Objekt jednostavnih usluga u šatoru
- Objekt jednostavnih usluga na klupi
- Objekt jednostavnih usluga na kolicima⁴⁵

⁴³Dostupno:https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_08_82_2599.html (pristupano 12. listopada 2018.)

⁴⁴Dostupno:https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_08_82_2599.html (pristupano 12. listopada 2018.)

⁴⁵Dostupno:https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_08_82_2599.html (pristupano 12. listopada 2018.)

3.3. Inovacije u ugostiteljstvu

Ugostiteljska poduzeća implementiraju inovativna rješenja pri postizanju konkurentnosti. Od samog ugostiteljskog proizvoda, cijene, promocije i distribucije inovacije određuju poslovanje te uspostavljaju nove marketinške i poslovne standarde. Autentičnost inovacija važna je za poslovni uspjeh, posebice pet temeljnih smjernica:

- Identificiranje inovacija povezanih sa sržima vrijednosti ugostiteljskog objekta
- Razvijanje autentičnog inovativnog razmišljanja zaposlenika ciljanim treninzima i razvojnim programima
- Uspostavljanje autentičnog inovativnog procesa uvođenjem modela za implementaciju inovacija
- Uvođenje autentičnih inovativnih praksi i radionica za projekcije mogućih ishoda
- Osiguravanje podrške autentičnim inovativnim idejama kako bi se omogućilo objektivno pristupanje i implementacija⁴⁶

⁴⁶R. Kontošić-Pamić, I. Slivar, T. Floričić, Potreban vam je dodatni smještaj samo privremeno? Indoor Camping, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma Dr. Mijo Mirković“ Pula, 2018., str. 65. – 67.

4. Analiza održivosti poslovanja ugostiteljskih poduzeća u Republici Hrvatskoj

U ovome će se poglavlju analizirati održivosti poslovanja ugostiteljskih poduzeća u Republici Hrvatskoj prema odabranim certifikatima održivosti poslovanja, popunjenosti kapaciteta i strukturi smještaja.

Tablica 1.

Analiza održivosti poslovanja ugostiteljskih poduzeća u Republici Hrvatskoj iz skupine „Hoteli“ prema odabranim certifikatima održivosti poslovanja na dan 19.11.2018.

Certifikati održivosti objekata u skupini „Hoteli“ – 2018.	1.169	Udio %
EMAS	0	0,00
EU Ecolabel	2	0,17
Travelife	37	3,17
Prijatelj okoliša	3	0,26
Q oznaka	4	0,34
Sustainable Hotel by UPUHH	48	4,10
Eko hotel OMH	4	0,34

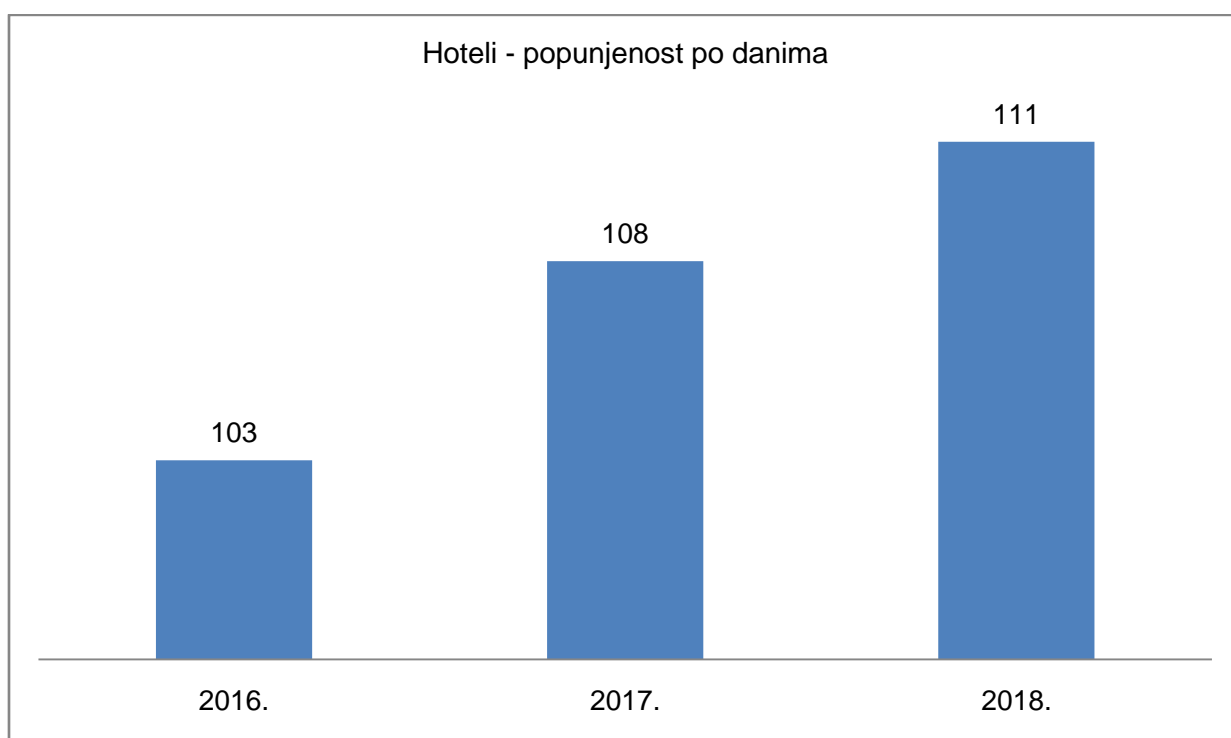
Izvor: Obrada podataka prema istraživanju autora

Prema podacima iz Tablice 1. možemo zaključiti kako je održivost poslovanja ugostiteljskih poduzeća u Republici Hrvatskoj, odnosno ugostiteljskih objekata u skupini „Hoteli“, prema broju certificiranih objekata na vrlo niskoj razini. Najviše certificiranih objekata posjeduje certifikat „Sustainable Hotel“ Udruge poduzetnika u hotelijerstvu Hrvatske, što čini svega 4,1 % udjela u ukupnom broju kategoriziranih objekata u Republici Hrvatskoj a slijedi ga Travelife certifikat s udjelom od 3,17 %. Svi certificirani objekti više su kategorije, odnosno 4* i 5* te velika većina posjeduje više certifikata održivosti poslovanja s obzirom na činjenicu da su kriteriji certificiranja vrlo slični, što nam ukazuje kako se održivo poslovanje provodi u manje od 5 % ukupnog broja kategoriziranih objekata u skupini „Hoteli“. Republika Hrvatska, čiji

udio pružanja turističkih usluga čini gotovo 20 % BDP-a, sa 1.169 kategoriziranih hotela bilježi održivo poslovanje u manje od 60 objekata, odnosno u manje od 5 % ukupnih kategoriziranih smještajnih objekata, morat će izraditi adekvatnu strategiju održiva razvoja turizma. Turizam kao gospodarska grana značajno ovisi o kvaliteti smještajnih kapaciteta i modelu poslovanja ugostiteljskih poduzeća, prema čemu možemo zaključiti kako ugostiteljska poduzeća predstavljaju svojevrsan uvjet održivosti turizma.

Grafikon 1.

Analiza popunjenosti kapaciteta iz skupine „Hoteli“ po danima - RH

Izvor: Obrada autora prema <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR> (pristupano 25. siječnja 2019.)

Prema podacima iz Grafikona 1. možemo uvidjeti kako popunjenost smještajnih kapaciteta u Republici Hrvatskoj ima uzlazni trend, što je vrlo pozitivno, no nedovoljno da bi se postigla ekonomska održivost poslovanja ugostiteljskih poduzeća. Poslovanje ugostiteljskih poduzeća na razini od stotinjak dana ili nepuna četiri mjeseca nije održivo ni u jednom pogledu te je potrebno podignuti kvalitetu smještaja u svih 171.453 kreveta iz skupine „Hoteli“.

Tablica 2.**Analiza održivosti poslovanja ugostiteljskih poduzeća iz skupine „Hoteli“ prema strukturi smještaja i popunjenosti kapaciteta za 2018. godinu - RH**

Kategorija - 2018.	Broj objekata	Broj kreveta	Popunjenost po krevetima
Hoteli 1*	29	142	12,6 %
Hoteli 2*	78	16.765	28,7 %
Hoteli 3*	406	59.148	37,3 %
Hoteli 4*	366	65.101	48,7 %
Hoteli 5*	46	14.345	48,5 %
Hoteli Komfor	108	4.727	20,1 %
Hoteli - bez kategorizacije	90	9.021	29,0 %
Hoteli Standard	43	2.204	18,6 %
Ukupno	1.166	171.453	40,5 %

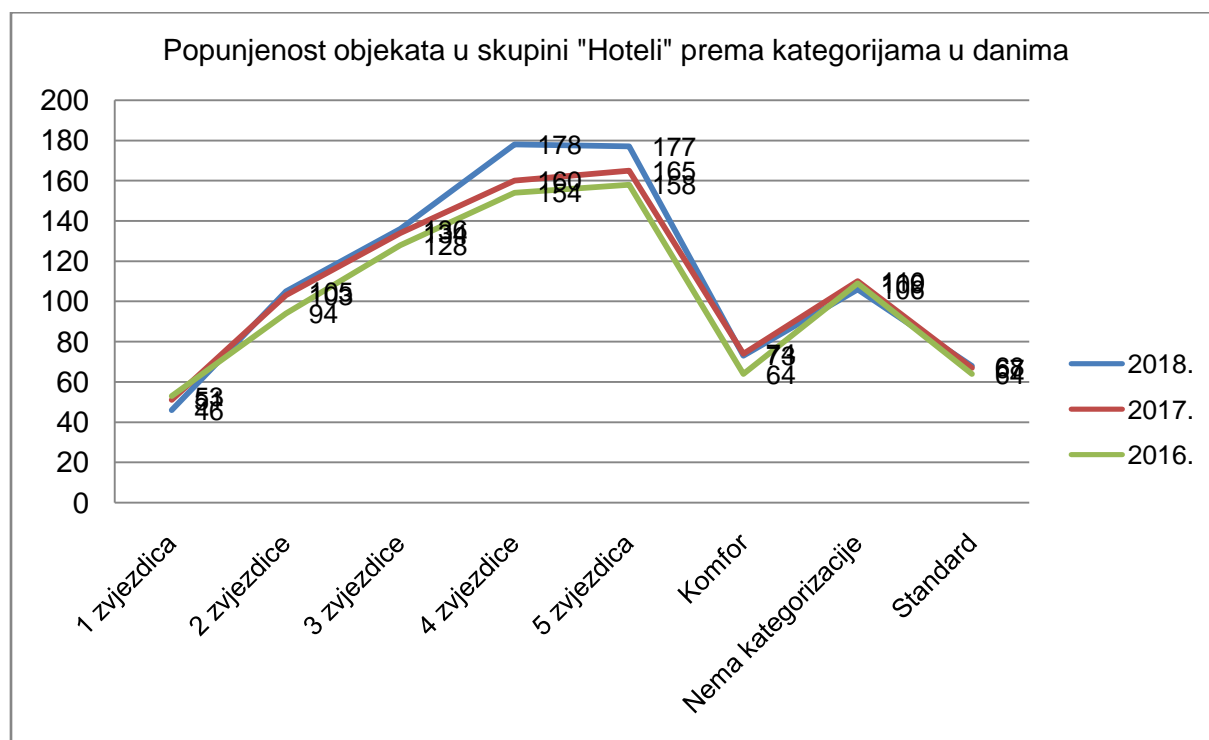
Izvor: Obrada autora prema <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr->

[HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR](https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR) (pristupano 5. siječnja 2019.)

Prema podacima iz Tablice 2. možemo uvidjeti kako kategorije hotela s 4* i 5* čine 35,33 % smještajnih kapaciteta ukupnog broja kategoriziranih objekata, odnosno 412 od ukupno 1.166 hotela te ostvaruju popunjenost kreveta od 48,6 % što se može u odnosu na popunjenost ostalih kategorija hotela definirati kao održivo poslovanje. Problem održivosti ugostiteljskih poduzeća iz skupine „Hoteli“ u Republici Hrvatskoj je u tome što sve ostale kategorije, koje čine 64,67 % smještajnih kapaciteta ukupnog broja kategoriziranih objekata, odnosno 754 od ukupno 1.166 hotela, ostvaruju prosječnu popunjenost kreveta od 24,3 % na godišnjoj razini. Analizirani podaci ukazuju na smjernicu kako sve nove investicije u hotelskom smještaju Republike Hrvatske moraju biti visoke kategorije i održive u pogledu društvene, ekološke i ekonomske održivosti. Posebnu pažnju u budućnosti hrvatskog turizma potrebno je skrenuti na smještajne objekte u skupini „Hoteli“ koji imaju nisku popunjenost pa kao takvi nisu održivi ni u jednom segmentu održivosti. Smještajne objekte s niskom popunjenosti potrebno je transformirati izmjenom zakonodavnog okvira, adekvatnom strategijom razvoja održiva turizma te nastaviti programe potpora i kreditnih linija koje će omogućiti transformaciju objekata ka višoj kategoriji.

Grafikon 2.

Analiza održivosti poslovanja ugostiteljskih objekata iz skupine „Hoteli“ prema popunjenosti po danima i kategorijama za odabrane godine - RH

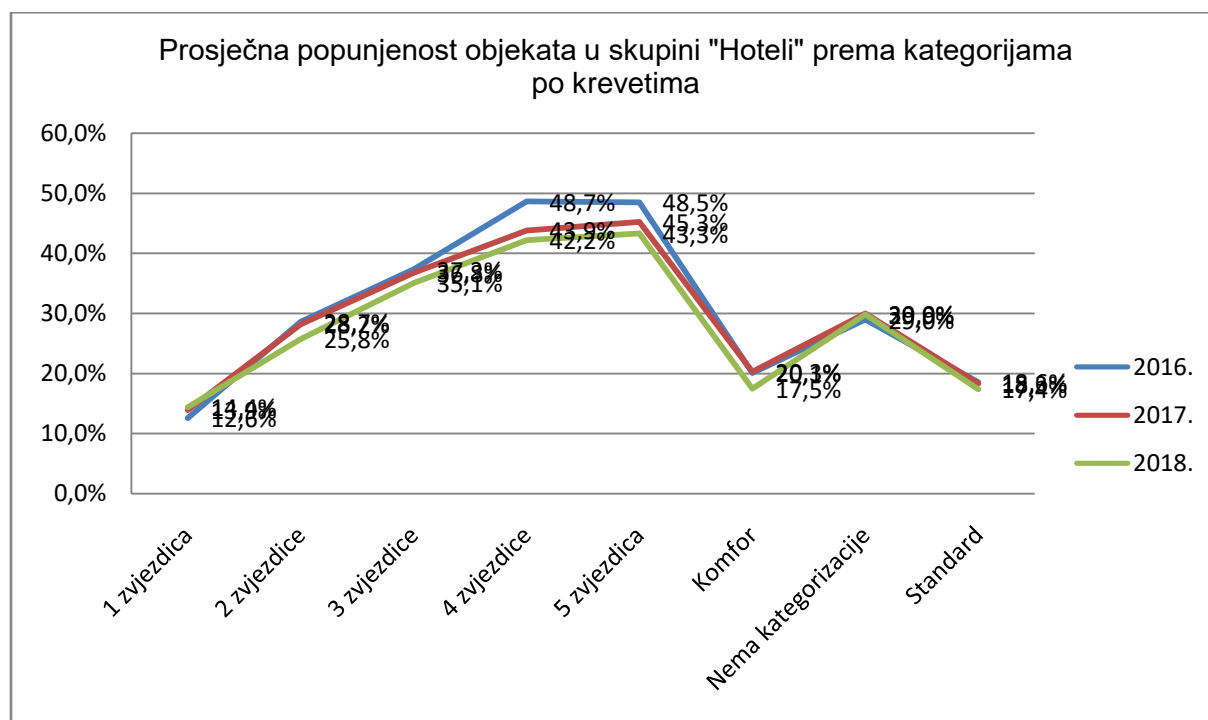

Izvor: Obrada autora prema <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR> (pristupano 25. siječnja 2019.)

Prema podacima iz Grafikona 2. možemo uvidjeti kako je uslijed rasta potražnje za smještajem u Republici Hrvatskoj, rasla i popunjenost hotelskog smještaja. U tri promatrane godine popunjenost po danima najviše je porasla u kategoriji hotela s 4*, za 24 dana te u kategoriji hotela s 5*, za 19 dana, što predstavlja pozitivan pokazatelj s aspekta održivosti poslovanja u višim kategorijama. U ostalim kategorijama hotela popunjenost je porasla prosječno za 3,7 dana, što je pet puta manje i predstavlja neodrživ okvir u odnosu na objekte više kategorije. Analizirani podaci ukazuju na potrebu razvoja hotelskih smještajnih kapaciteta Republike Hrvatske isključivo prema objektima više kategorije, veće dodane vrijednosti te održivog modela poslovanja.

Grafikon 3.

Analiza održivosti poslovanja ugostiteljskih objekata iz skupine „Hoteli“ prema prosječnoj popunjenosti po krevetima i kategorijama za odabrane godine - RH

Izvor: Obrada autora prema <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR> (pristupano 25. siječnja 2019.)

Krivulja Grafikona 3. gotovo se precltava s krivuljom Grafikona 2., što potvrđuje činjenicu kako održivo poslovanje može egzistirati isključivo u objektima više kategorije. Hoteli s 4* i 5* kroz promatrane godine bilježe daleko više stope prosječne popunjenosti smještajnih kapaciteta, odnosno kreveta. Više stope popunjenosti od gotovo 50 % jamac su održivosti poslovanja te referentan pokazatelj smjera razvoja, kako ugostiteljskih poduzeća tako i nacionalne zakonodavne i stimulativne politike.

U koliko uključimo podatke iz Tablice 2. možemo zaključiti da su trendovi pozitivni s obzirom da Republika Hrvatska raspolaže ponudom objekata više kategorije ukupnog kapaciteta 79 446 kreveta, što i dalje daleko od ravnoteže komercijalnih smještajnih kapaciteta. Hotelski smještajni kapaciteti više kategorije čine udio od skromnih 15 % u odnosu na nabujale smještajne kapacitete objekata u domaćinstvu koji stvaraju znatno manju dodanom vrijednost, manji multiplikativni efekt te stvaraju izniman pritisak na infrastrukturu.

Tablica 3.

**Analiza održivosti poslovanja ugostiteljskih objekata iz skupine „Kampovi“
prema odabranom certifikatu održivosti poslovanja za 2018. godinu - RH**

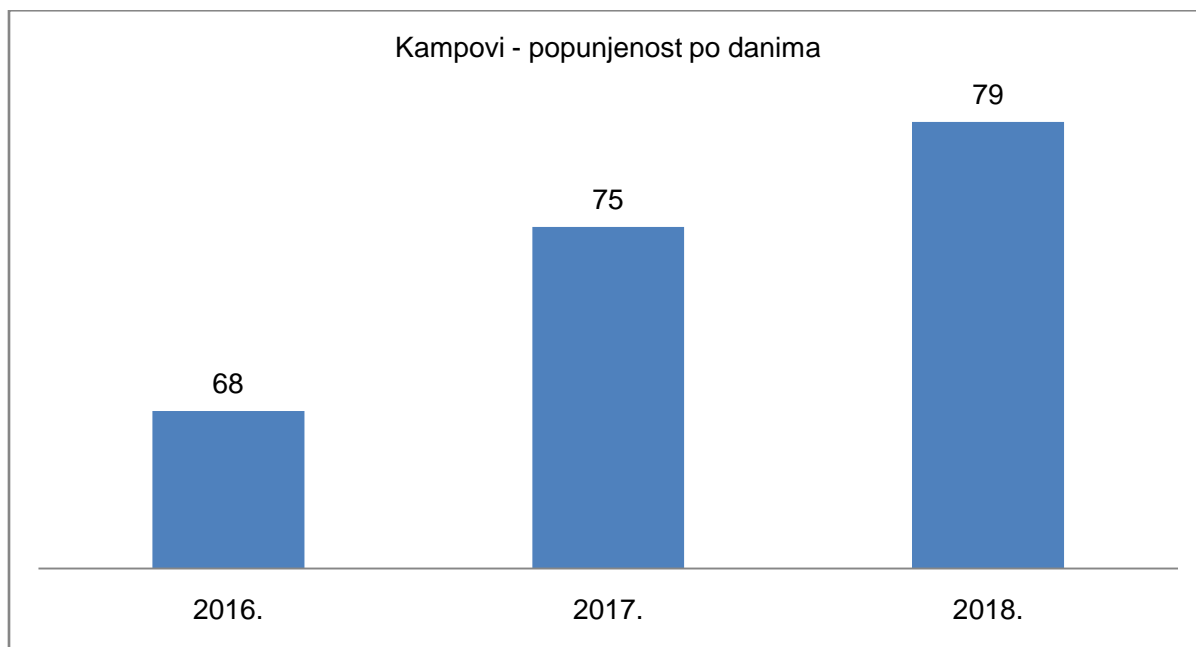
Kampovi – 2018.	495	Udio %
Ecocamping	12	2,40

Izvor: Obrada podataka prema <http://hrturizam.hr/eco-camping/>, <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR> (pristupano 05. siječnja 2019.)

Prema podacima iz Tablice 3. možemo zaključiti kako je održivost poslovanja ugostiteljskih poduzeća u Republici Hrvatskoj u skupini „Kampovi“ prema broju certificiranih objekata na izuzetno niskoj razini. Certifikat održiva poslovanja Ecocamping posjeduje samo 12 objekata od ukupno 495 kategoriziranih objekata u Republici Hrvatskoj sa 244.423 kreveta. Udio kreveta u ukupnim komercijalnim smještajnim kapacitetima Republike Hrvatske za skupinu „Kampovi“ iznosi 15 %, dok prosječna popunjenost po krevetu iznosi 25 %, što ukazuje na potrebu izrade strategije održiva razvoja turizma koji ovisi o smještajnim kapacitetima i načinu poslovanja ugostiteljskih poduzeća, odnosno o turističkoj ponudi kao uvjetu prodaje i potražnje smještajnih kapaciteta.

Grafikon 4.

Kretanje popunjenosti kapaciteta skupine „Kampovi“ temeljem prosječne popunjenosti po danima za odabrane godine - RH

Izvor: Obrada autora prema <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR> (pristupano 25. siječnja 2019.)

Prema podacima iz Grafikona 2. možemo uvidjeti kako popunjenost smještajnih kapaciteta skupine „Kampovi“ u Republici Hrvatskoj ima uzlazni trend, što je vrlo pozitivno, no također kao i kod skupine „Hoteli“, poslovanje ugostiteljskih poduzeća na razini od 80 dana ili nepuna tri mjeseca nije održivo te se usprkos svim marketinškim aktivnostima i dalje odvija samo u glavnoj ljetnoj sezoni.

Tablica 4.

Kretanje broja ugostiteljskih objekata, kreveta i prosječne popunjenosti po krevetima skupine „Kampovi“ za odabrane godine - RH

Godina	Objekti	Kreveti	Popunjenost po krevetima
2016.	428	251.419	21,50%
2017.	467	249.166	21,00%
2018.	489	240.184	19,00%

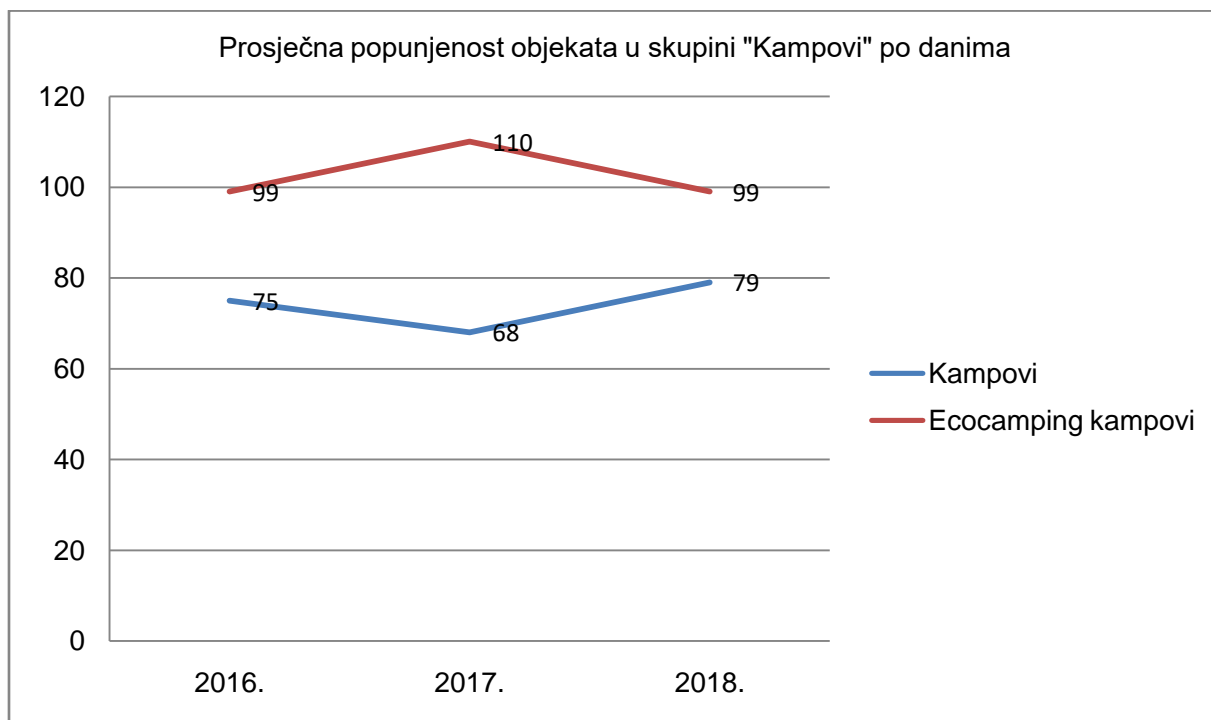
Izvor: Obrada autora prema <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr->

[HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR](https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR) (pristupano 25. siječnja 2019.)

Prema podacima iz Tablice 4. može se zaključiti kako se u promatranim godinama povećavao broj objekata praćen porastom prosječne popunjenosti po krevetu kao rezultat diversifikacije ponude, odnosno smanjenja broja kreveta u ugostiteljskim objektima iz skupine „Kampovi“. Smanjenje broja kreveta u objektima rezultiralo je skupljom ponudom smještajnih kapaciteta uvjetovanu diferenciranom uslugom, što je na koncu vjerojatno i povećalo prihode.

Grafikon 5.

Komparacija konvencionalnih ugostiteljskih objekata skupine „Kampovi“ sa objektima nositeljima certifikata Ecocamping po danima za 2018. godinu – RH

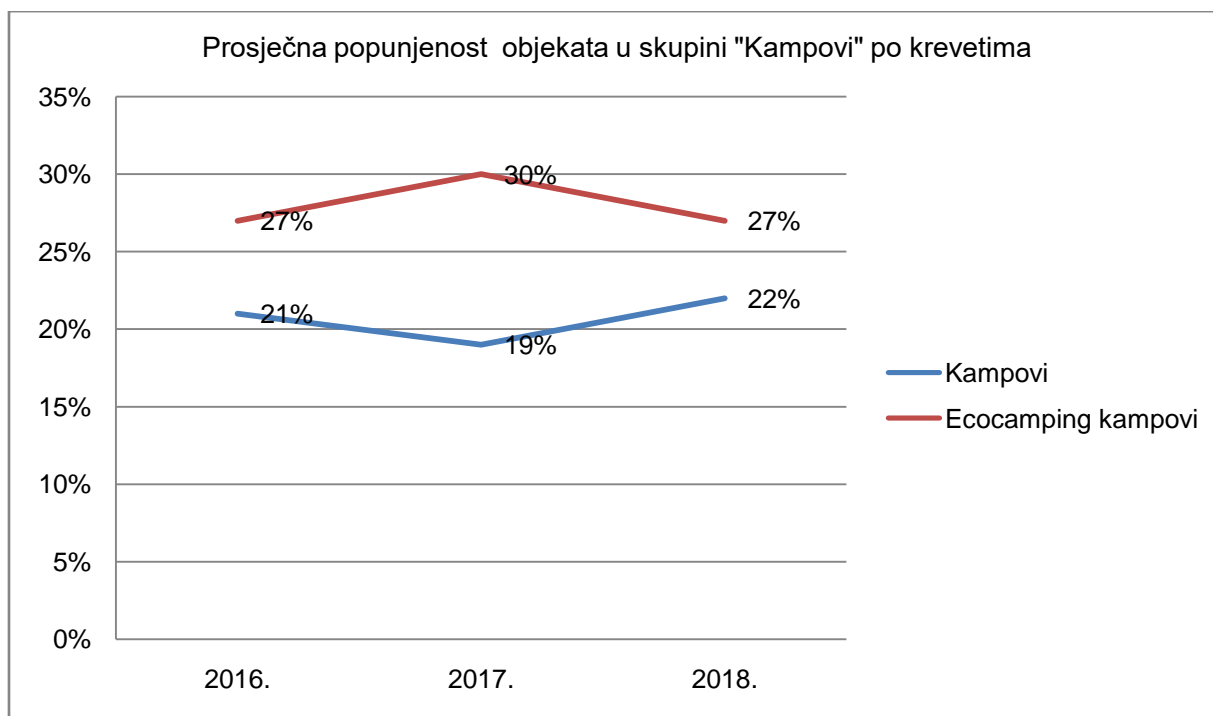

Izvor: Obrada autora prema <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR> (pristupano 25. siječnja 2019.)

Temeljem podataka prikazanih Grafikonom 5. moguće je uvidjeti značajno odstupanje popunjenosti smještajnih kapaciteta objekata nositelja certifikata Ecocamping koji posjedovanjem certifikata potvrđuju svoju ekološku održivost, kao jednu od 3 temeljna stupa održiva razvoja. Ugostiteljski objekti nositelji certifikata Ecocamping temeljem ekološke održivosti ostvaruju bolju popunjenost koja ujedno vodi ka ekonomskoj i društvenoj održivosti.

Grafikon 6.

Komparacija konvencionalnih ugostiteljskih objekata skupine „Kampovi“ sa objektima nositeljima certifikata Ecocamping prema prosječnoj popunjenosti kapaciteta za 2018. godinu – RH

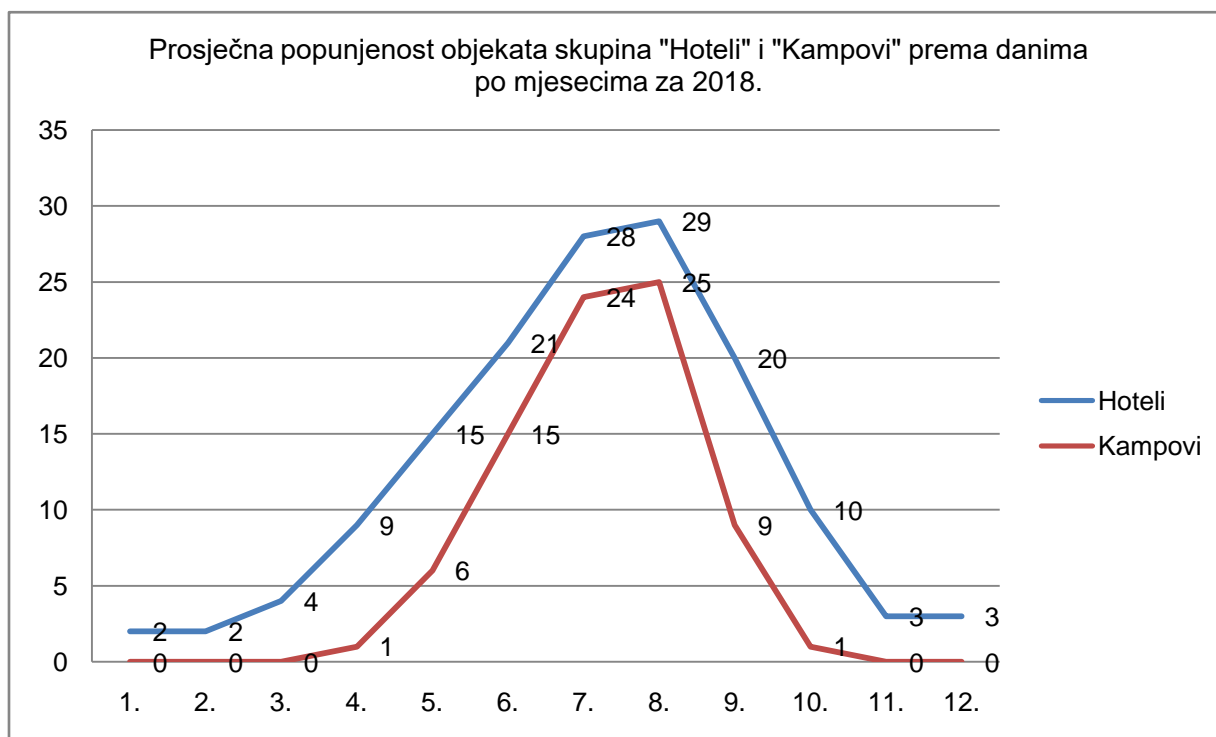

Izvor: Obrada autora prema <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR> (pristupano 25. siječnja 2019.)

Krivulja Grafikona 6. gotovo se podudara s krivuljom Grafikona 5. te otvara prostor za konstataciju kako su održive inicijative jedine koje jamče prosperitet ugostiteljskog sektora. Zanimljivost koja se pojavljuje u oba grafikona je pad popunjenosti smještajnih kapaciteta u 2018. godini. Mogući uzrok pada popunjenosti u 2018. godini izgledni je opravak konkurentskih receptivnih tržišta koja su 2017. godine s geopolitičkog i sigurnosnog aspekta gubila tržišni udio. Najznačajnije odstupanje u popunjenosti kapaciteta bilježi se upravo 2017. godine, nepovoljne za konkurentska tržišta, u kojoj su održivi kampovi drastično povećali popunjenost svojih kapaciteta na uštrb konvencionalne ponude kategorizirane u skupini „Kampovi“, što je rezultiralo zamjetnim padom popunjenosti.

Grafikon 7.

Kretanje prosječne popunjenosti smještajnih kapaciteta ugostiteljskih objekata skupina „Hoteli“ i „Kampovi“ prema prosječnoj popunjenosti u danima po mjesecima za 2018. godinu - RH

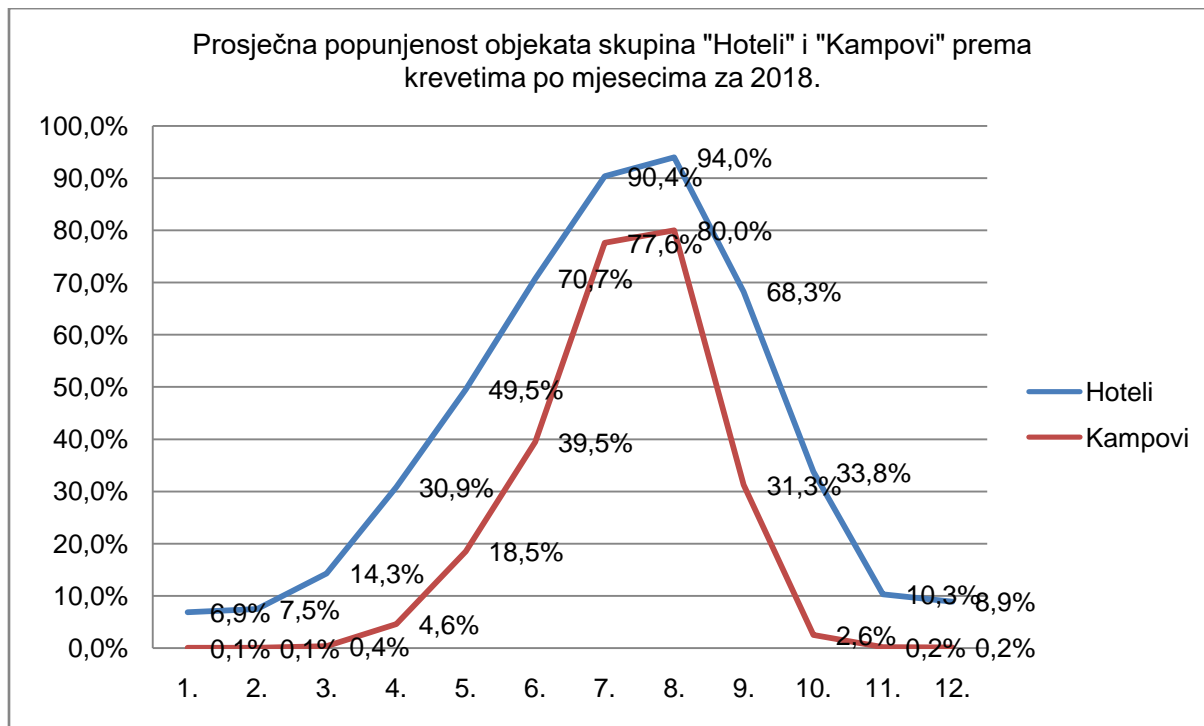

Izvor: Obrada autora prema <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR> (pristupano 25. siječnja 2019.)

Kretanje popunjenosti smještajnih kapaciteta skupina „Hoteli“ i „Kampovi“ prikazanih Grafikonom 7. , temeljem prosječne popunjenosti smještajnih kapaciteta u danima po mjesecima dokazuje kako je poslovanje ugostiteljskih poduzeća Republike Hrvatske izrazito sezonalno. Pretežno sezonsko poslovanje ugostiteljskim poduzećima ne može osigurati održivost, posebice ekonomsku, dok je u nedostatku ekonomske održivosti nemoguće ostvariti ekološku i društvenu održivost upravo poradi oskudnosti ekonomskih resursa. Prema podacima prikazanim Grafikonom 7. možemo zaključiti kako ugostiteljski sektor iz skupine „Kampovi“ održivo posluje samo 4 mjeseca na godišnjoj razini, dok je u skupini „Hoteli“ poslovanje ugostiteljskih poduzeća nešto bolje s obzirom da posluju oko 6 mjeseci na godišnjoj razini.

Grafikon 8.

Kretanje prosječne popunjenosti smještajnih kapaciteta ugostiteljskih objekata skupina „Hoteli“ i „Kampovi“ prema prosječnoj popunjenosti kreveta po mjesecima za 2018. godinu - RH

Izvor: Obrada autora prema <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR> (pristupano 25. siječnja 2019.)

Grafikon 8. prikazuje kretanje prosječne popunjenosti smještajnih kapaciteta skupina „Hoteli“ i „Kampovi“ temeljem prosječne popunjenosti kreveta po mjesecima za 2018. godinu te ukazuje kako je održivost ugostiteljskog sektora Republike Hrvatske znatno lošija nego li je prikazano Grafikonom 7. koji prikazuje prosječnu popunjenost u danima. Uz pretpostavku pokrivanja fiksnih i varijabilnih troškova poslovanja ugostiteljskog poduzeća na razini od 50 % popunjenosti smještajnih kapaciteta možemo zaključiti kako se održivo poslovanje ugostiteljskih poduzeća bilježi 5 mjeseci na godišnjoj razini u slučaju objekata iz skupine „Hoteli“ te samo 2 mjeseca u slučaju objekata iz skupine „Kampovi“.

5. Valamar Riviera d.d. - odabrani primjer dobre prakse održivog poslovanja velikog ugostiteljskog poduzeća u Republici Hrvatskoj

Društvo Valamar Riviera d.d. najveće je hrvatsko ugostiteljsko društvo, te ulaže značajne napore u održivost poslovanja primjenom visokih standarda brige za okoliš, socijalnu uključenost u lokalnu zajednicu te ravnotežni ekonomski napredak.⁴⁷

5.1. Ekonomska održivost društva Valamar Riviera d.d.

U pogledu ekonomske održivosti društvo Valamar Riviera d.d. stvorilo je u 2017. godini izravnu ekonomsku vrijednost od 1.842 milijarde kuna te je izvršilo izravnu distribuciju dohotka u visini od 340 milijuna kuna prema zaposlenicima, 534 milijuna kuna prema dobavljačima, 564 milijuna kuna prema javnom sektoru, 85 milijuna kuna prema bankarskom sektoru, 99 milijuna kuna prema dioničarima, 1 milijun kuna prema zajednici na osnovu donacija, 96 milijuna kuna zajednici unutar 9 krovnih programa društveno odgovornog poslovanja Društva te 866 milijuna kuna u kapitalne investicije, što su predstavlja značajan doprinos gospodarstvu Republike Hrvatske u sferi održivosti turističkog sektora i ostalih povezanih sektora. Društvo u svojem poslovanju u segmentu hrane i pića promiče autohtone proizvode te time osigurava autentičnost svojih proizvoda i usluga, 60,7 % proizvoda čine isključivo hrvatski proizvodi, 6,8 % čine hrvatski proizvodi čija je uvozna komponenta manja od 50 % istog, dok uvozni proizvodi iznose 6,8 %. U 2017. godini Društvo je akvizicijama i investicijama povećalo broj radnih mjesta za tisuću, pa se broj zaposlenika povećao sa 4.429 u 2016. godini na 5.957 u 2017. godini.⁴⁸

⁴⁷Dostupno:<https://valamar-riviera.com/media/193561/integrirano-godisnje-izvjesce-i-drustveno-odgovorno-poslovanje-2017.pdf> (pristupano 24. listopada 2018.)

⁴⁸Dostupno:<https://valamar-riviera.com/media/193561/integrirano-godisnje-izvjesce-i-drustveno-odgovorno-poslovanje-2017.pdf> (pristupano 26. listopada 2018.)

5.2. Ekološka održivost društva Valamar Riviera d.d.

U pogledu ekološke održivosti Društvo je kroz Sustav upravljanja okolišem ISO 14001 normi certificiralo 87 % smještajnih jedinica, kroz Sustav upravljanja energijom ISO 50001 normi certificiralo je 100 % smještajnih jedinica, dok je kroz Travelife Gold Award certificirano 75 % smještajnih jedinica u hotelima i ljetovalištima, odnosno 20 hotela uz 8 hotela koja također nose Sustainable Hotel Certificate. Društvo je koncesionar 14 plaža koje nose oznaku Plave zastave, međunarodnog simbola kvalitete za očuvan okoliš, čistoću mora i plaže, dobro uređene plaže te visoku kvalitetu usluge.⁴⁹

U pogledu energetske učinkovitosti Društvo svoje potrebe za električnom energijom osigurava 100 % iz obnovljivih izvora energije iz HEP-ovih hidroelektrana u okviru projekta ZelEN. Upravna zgrada Društva u Poreču uz hotel Atrium u Baškoj posjeduju fotonaponske elektrane, što ih čini gotovo autonomnim u pogledu potrošnje električne energije a Društvo planira intenzivna ulaganja u vlastita postrojenja za proizvodnju obnovljivih izvora energije. Društvo raspolaže s 11 e – punionica električnih vozila, 98 električnih vozila, skutera i kolica te je u tijeku postupni prijelaz na električna vozila u internom prijevozu gostiju i dobara kako bi se smanjila upotreba fosilnih goriva za automobile i utjecalo na smanjenje emisije stakleničkih plinova. Društvo kontinuirano radi na implementaciji sustava nadzora potrošnje električne energije i vode te optimizaciji potrošnje istih uvođenjem inovativnih rješenja, nabavkom uređaja visoke energetske klase, visokoučinkovite rasvjete i termosolarnih kolektora za potrošnu toplu vodu, za što je u 2017. godini uloženo 9,9 milijuna kuna uz planiranu uštedu troškova energije od prosječno 1,1 milijun kuna godišnje. Društvo je investiralo 11 milijuna kuna u obnovu centralne praonice rublja u Poreču koja koristi plin kao ekološki prihvatljiv izvor energije, što je smanjilo potrošnju plina za 5 % i rezultiralo uštedom od 290.000 kuna. Primjenom novih tehnologija za pročišćavanje otpadnih voda, uz upotrebu pročišćenih otpadnih voda iz destinacije Poreč, ukupna potrošnja vode smanjena za 36 %, što je rezultiralo uštedom od 318.000 kuna, dok je količina ispuštenih otpadnih voda destinacije

⁴⁹Dostupno:<https://valamar-riviera.com/media/193561/integrirano-godisnje-izvjesce-i-drustveno-odgovorno-poslovanje-2017.pdf> (pristupano 26. listopada 2018.)

Poreč u sustav javne odvodnje smanjena za 75 %. U kampu Krk pomoću biljnog pročistača Društvo reciklira otpadne vode koje potom koristi za navodnjavanje hortikulture. Društvo iz godine u godinu nastavlja sa smanjenjem izravnih i neizravnih emisija CO₂ korištenjem električne energije isključivo iz obnovljivih izvora, ugradnjom toplinskih pumpi i ostalim održivim aktivnostima te je smanjilo emisiju stakleničkih plinova sa 22.402 tone u 2015. godini, na 8.960 tona u 2017. godini.⁵⁰

5.3. Društvena održivost društva Valamar Riviera d.d.

U pogledu društvene održivosti i suradnje s dionicima poslovnih procesa Društvo odgovorno uključuje goste kroz anketiranje mišljenja i edukaciji o zaštiti okoliša, zaposlenike kroz anketiranje korporativne kulture i uključivanje u poslovno odlučivanje, dioničare kroz detaljna izvješća, dobavljače kroz dugoročnu suradnju i naglašenu kvalitetu, sindikate i radničko vijeće kroz poboljšanje kolektivnog ugovora, stručne udruge kroz zastupanje interesa struke, lokalne zajednice kroz uključivanje u njihov rad, javnu upravu kroz investicijske projekte, stipendiranja i dijalog oko zakonodavnih inicijativa te investicijsku i širu javnost kroz izvješća, priopćenja, konferencije i ostalo.⁵¹

S obzirom na to kako su upravo ljudi ključ uspjeha u turizmu, Društvo odgovorno pristupa upravljanju ljudskim potencijalima te kao najveći poslodavac u turizmu Republike Hrvatske ima veliku odgovornost biti predvodnik u kvalitetnom upravljanju ljudskim potencijalima. Certifikatom Poslodavac Partner kojim je dvanaestu godinu zaredom nagrađeno Društvo potvrđen je kontinuitet ulaganja napora u obrazovanje, motivaciju i zadovoljstvo zaposlenika. Društvo je, također, među prvima u Republici Hrvatskoj usvojilo međunarodnu Povelju o raznolikosti (Diversity Charter) kojom se obvezalo promicati i provoditi politiku raznolikosti i nediskriminacije u svojem poslovnom okruženju te redovito izvješćivati o aktivnostima.

Problem sezonalnosti i nedostatka radne snage u sezoni neizbježan je u turističkom sektoru, stoga Društvo aktivnim politikama nastoji smanjivati broj sezonskih radnika,

⁵⁰Dostupno:<https://valamar-riviera.com/media/193561/integrirano-godisnje-izvjesce-i-drustveno-odgovorno-poslovanje-2017.pdf> (pristupano 26. listopada 2018.)

⁵¹Dostupno:<https://valamar-riviera.com/media/193561/integrirano-godisnje-izvjesce-i-drustveno-odgovorno-poslovanje-2017.pdf> (pristupano 26. listopada 2018.)

tako je u 2017. godini za 44 % povećan broj ugovora za stalne sezonske poslove, odnosno broj ugovora porastao je sa 621 u 2016. godini na 893 u 2017. godini kroz program Valamar +3 koji predstavlja nadogradnju mjere Stalni sezonac i jamči stalnom sezonskom radniku zaposlenje od najmanje devet mjeseci godišnje u razdoblju od tri godine što predstavlja značajan napredak položaja zaposlenika turističkog sektora. Program Valamar +3 osigurava zaposlenicima osim boljeg radnog statusa i razvoj profesionalne karijere kroz treninge i edukacije u Valamar Akademiji, osigurava besplatni preventivni sistematski pregled te prioritet pri zapošljavanju na neodređeno vrijeme. Zaposlenici Društva temeljem Kolektivnog ugovora osim osnovne plaće ostvaruju pravo na dodatke za smjenski rad, rad nedjeljom i blagdanom, noćni rad, stimulativni dodatak za ostvarene rezultate, isplatu dara djetetu, regres za godišnji odmor u iznosu od 52 kn neto po danu godišnjeg odmora. Također, na isplatu božićnice pravo ostvaruju zaposlenici koji su tijekom godine ostvarili minimalno 750 sati rada te je u 2017. godini božićnica isplaćena za 4600 zaposlenika, što čini porast od 20 % u odnosu na 2016. godinu.⁵²

Za svoje sezonske zaposlenike Društvo brine putem programa lojalnosti čime povećava udio sezonskih zaposlenika koji se vraćaju svake sezone s izraženim naglaskom na povećanje udjela sezonskih zaposlenika iz lokalne zajednice koji je u 2017. godini iznosio 68 %. Svi su zaposlenici Društva informirani o stanju i poslovanju putem mjesečnog časopisa VIV (Vijesti iz Valamara) kojeg primaju na svoje kućne adrese ili putem različitih društvenih mreža čime se naglašava osjećaj pripadnosti organizaciji i pružaju pravodobne informacije. Za potrebe svoji sezonskih zaposlenika koji rade izvan mjesta domicila Društvo intenzivno ulaže u Kuće Valamar, moderne objekte za smještaj zaposlenika, koje su u funkciji u destinacijama Krk i Rabac, u tijeku je gradnja u destinaciji Poreč a u planu u destinaciji Dubrovnik.⁵³

U pogledu plaća Društvo je uvidjelo kako je cijena rada strateška odrednica u osiguranju kompetitivnosti, stoga je u dogovoru sa sindikatima u 2017. godini osim povećanja osnovne plaće od prosječno 3,5 %, povećalo koeficijente za dodatnih 8 %, čime je svim svojim zaposlenicima osiguralo minimalni mjesečni neto primitak od 4.000 kuna i povećalo ukupnu masu plaća za 6 %. Prosječna neto primanja

⁵²Dostupno:<https://valamar-riviera.com/media/193561/integrirano-godisnje-izvjesce-i-drustveno-odgovorno-poslovanje-2017.pdf> (pristupano 26. listopada 2018.)

⁵³Dostupno:<https://valamar-riviera.com/media/193561/integrirano-godisnje-izvjesce-i-drustveno-odgovorno-poslovanje-2017.pdf> (pristupano 26. listopada 2018.)

zaposlenika Društva iznosila su za 2017. godinu 6.055 kuna, što 5,1 % više od prosjeka Republike Hrvatske i 27 % više od prosjeka sektora a plaće su u razdoblju od 2012. godine porasle za gotovo 20 %, što je značajan rezultat.⁵⁴

Posebno važan je program stipendiranja Društva koje prepoznaje budućnost poslovanja u mladim kadrovima te tako sustavno surađuje sa strukovnim školama i visokim učilištima u cilju promocije struke i razvoja znanja, vještina i kompetencija potencijalnih zaposlenika. Društvo je za program stipendiranja osiguralo 1.55 milijuna kuna u akademskoj godini 2017./2018., kao najveći pojedinačni stipenditor u sektoru turizma u Republici Hrvatskoj.⁵⁵

⁵⁴Dostupno:<https://valamar-riviera.com/media/193561/integrirano-godisnje-izvjesce-i-drustveno-odgovorno-poslovanje-2017.pdf> (pristupano 26. listopada 2018.)

⁵⁵Dostupno:<https://valamar-riviera.com/media/193561/integrirano-godisnje-izvjesce-i-drustveno-odgovorno-poslovanje-2017.pdf> (pristupano 26. listopada 2018.)

6. Eko hotel Villa Dvor - odabrani primjer dobre prakse održivog poslovanja malog ugostiteljskog poduzeća u Republici Hrvatskoj

Obiteljski hotel Villa Dvor u Omišu izgrađen je 1937. godine za osobne potrebe trgovca Stjepana Jurišića iz Poljica. Obitelj Čurlin u potpunosti je obnovila i prenamijenila Villu Dvor 2002. godine u boutique hotel zadržavajući prijašnju arhitekturu. Villa Dvor u potpunosti je okrenuta održivom razvoju kojeg provodi kroz ekološku osviještenost, energetske učinkovitost, zbrinjavanje otpada te proizvodnju hrane na bio bazi.⁵⁶ Eko hotel Villa Dvor bilježi stalan porast popunjenosti smještajnih kapaciteta koji je uvjetan za ekonomsku održivost te je u 2018. godini popunjenost kapaciteta bila je na razini od 43 % što predstavlja obećavajući rezultat s aspekta ekonomske održivosti.⁵⁷

Energetsku učinkovitost ostvaruje proizvodnjom električne energije iz vlastite fotonaponske elektrane snage 24 kW te uz proizvodnju električne energije korištenjem dizala, dobivenu razlikom težine kabine i utega, s uštedom električne energije od prosječno 83.000 kuna godišnje. Priprema tople potrošne vode vrši se pomoću solarnih kolektora snage 5 kW što predstavlja uštedu električne energije od prosječno 3.900 kuna godišnje te smanjuje emisiju CO₂ za 3,6 tona godišnje. Sustav grijanja i hlađenja vrši se putem dizalice topline uporabom vode iz Rijeke Cetine uz korištenje otpadne energije prilikom hlađenja objekta za grijanje potrošne tople vode, što predstavlja uštedu električne energije od prosječno 1.800 kuna godišnje te smanjuje emisiju CO₂ za 1,7 tona godišnje.⁵⁸

U pogledu ekološke osviještenosti hotel Villa Dvor štedi 30 % potrošnje vode nakon ugradnje perlatora, što godišnje iznosi prosječno 7.700 kuna. Sve su hotelske sobe napravljene sustavom pametnih soba, u čitavom hotelu ugrađena je led rasvjeta, što godišnje uštedi prosječno 5.050 kuna te smanjuje emisiju CO₂ za 4,5 tona godišnje.

⁵⁶ Dostupno: <http://www.hotel-villadvor.hr/hr/eco-friendlyhotel>, https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/9_Eko%20hotel%20Villa%20Dvor.pdf (pristupano 13. listopada 2018.)

⁵⁷ Dostupno: <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR> (pristupano: 24. siječnja 2019.)

⁵⁸ Dostupno: <http://www.hotel-villadvor.hr/hr/eco-friendlyhotel>, https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/9_Eko%20hotel%20Villa%20Dvor.pdf (pristupano 13. listopada 2018.)

Goste se putem informativnih letaka potiče na odvojeno prikupljanje otpada, o potrebi racionalnog gospodarenja energije i vode.⁵⁹Zbrinjavanje komunalnog otpada i kuhinjskog bio razgradivog otpada Villa Dvor vrši putem vlastite kompostane u koju se prirodnim putem kroz suhozid dovodi zrak te pomoću spiralne miješalice otpad miješa i fermentira. Dobivena smjesa prebacuje se u drugi stupanj prerade gdje uz pomoć kalifornijskih glista nastaje humus koji se potom koristi kao prehrana vlastitom vrtu kod proizvodnje povrća za potrebe hotela. Sva staklena ambalaža, pet ambalaža i kuhinjsko ulje ide u povrat ili reciklažu. Ušteda na zbrinjavanju otpada iznosi prosječno godišnje 15.048 kuna.⁶⁰ Proizvodnju hrane na bio bazi Villa Dvor obavlja u vlastitom vrtu koji se hrani humusom dobivenim preradom vlastitog bio razgradivog otpada, što godišnje iznosi prosječno 7 m³ humusa zahvaljujući kojem se dobivaju visoko kvalitetni poljoprivredni proizvodi, godišnje uštede iznose prosječno 3.600 kuna godišnje na gnojivima i zaštitnim sredstvima uz dobit od proizvodnje povrća od prosječno 12.800 kuna godišnje.⁶¹

⁵⁹ Dostupno:<http://www.hotel-villadvor.hr/hr/eco-friendlyhotel>,
https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/9_Eko%20hotel%20Villa%20Dvor.pdf
(pristupano 13. listopada 2018.)

⁶⁰ Dostupno:<http://www.hotel-villadvor.hr/hr/eco-friendlyhotel>,
https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/9_Eko%20hotel%20Villa%20Dvor.pdf
(pristupano 13. listopada 2018.)

⁶¹ Dostupno:<http://www.hotel-villadvor.hr/hr/eco-friendlyhotel>,
https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/9_Eko%20hotel%20Villa%20Dvor.pdf
(pristupano 13. listopada 2018.)

7. Barban Riviera Sustainable Resort – studija slučaja projekta održivog polivalentnog turističko - ugostiteljskog resorta

Planirani projekt nalazi se na istočnoj obali Istre, u Općini Barban, nedaleko ušća Rijeke Raše te je konceptualno zamišljen kao održiv i polivalentan turističko - ugostiteljski resort u nenaseljenom i neizgrađenom području. Polivalentna dimenzija projektu omogućava ekonomsku održivost kao nužan uvjet stvaranja društvenih koristi putem održivog korištenja prirodnih resursa. Površina predviđena za realizaciju projekta iznosi 7 ha u moru te približno 70 ha na kopnu, dok je predviđeni prihvatni smještajni kapacitet najviše 4000 gostiju. Projekt s aspekta ekološke održivosti predviđa diferencirani pristup raspolaganja prostorom koristeći tri puta veću prostornu površinu po smještajnoj jedinici od konvencionalne tržišne ponude, što posljedično rezultira znatno manjim zahvatom u prostoru, odnosno smanjuje negativan utjecaj projektnih aktivnosti na okoliš. Također, takav diferencirani pristup prostornoj komponenti povećava vrijednosti turističkog proizvoda temeljem većeg stupnja privatnosti korisnika usluge smještaja.

7.1. Atrakcije destinacije

Glavnu atrakciju destinacije predstavlja sam Raški zaljev koji s aspekta doživljava destinacije smještene u zaljevu predstavlja diferencirani turistički proizvod. Konfiguracija terena lokaliteta omogućava svakoj smještajnoj jedinici neometan pogled moru, što također predstavlja konkurentnu atrakciju koja dodatno diferencira destinaciju, odnosno čini je diferentnom u odnosu na konvencionalnu tržišnu ponudu.

Rijeka Raša i njezin pritok, zatvorena željeznička pruga Lupoglav – Štalije, šetnica Uvala Lovreščica – Uvala Kalavojna te nebrojene turističke staze diljem Općine Barban atrakcije su koje predstavljaju motiv za provođenje aktivnog odmora što destinaciji daje konkurentsku prednost u segmentu aktivnog i sportskog turizma. Općina Barban posjeduje razvijenu turističku infrastrukturu u pogledu aktivnog odmora u kojoj se posebno ističe turistička agencija Istra Adventure d.o.o. koja većinu svojih usluga pruža na području Općine Barban, uključujući i Raški zaljev, a

nagrađena je drugom nagradom u kategoriji najbolje male destinacijske menadžment kompanije na Danima hrvatskog turizma 2018. godine u Hvaru.

Geografski položaj Raškog zaljeva, povoljna klima, veliki broj manjih uvala istočne obale Istre, blizina otoka Cresa i Malog Lošinja destinaciju čine posebno sigurnom i atraktivnom za nautički turizam i sve oblike sportova na vodi.

Struktura podmorja Raškog zaljeva svojom dubinom, duljinom, prirodnom ljepotom i stjenovitom obalom čini destinaciju vrlo atraktivnom za ronjenje, odnosno provođenje atraktivnih diving toura.

Također, iznimnu podvodnu atrakciju destinacije predstavlja 252 metra dugačak tunel, odnosno vodotok izvora Blaz. Atrakciju je moguće valorizirati nakon što se prema planu izvor Blaz injektira na višoj nadmorskoj visini kako bi se izvorska voda distribuirala u sustav javne vodoopskrbe s obzirom na to da u ljetnim mjesecima pri nedostatku oborina izvor preplavi slana morska voda.⁶²

Neposredna blizina starog vodenog mlina na izvoru Blaz, crkva Svete Agneze, rt Svetog Nikole, stari kaštel Rakalj iz brončanog doba te srednjovjekovni gradići Barban i Mutvoran monumentalne su atrakcije koje stvaraju iznimnu dodanu vrijednost destinacije. Svečanost održavanja viteške igre Trke na Prstenac u kolovozu svake godine kao dio nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske dodan je doživljaj koju gosti destinacije mogu konzumirati samo jednom godišnje u Barbanu, dok su multimedijalni doživljaji Trke na Prstenac dostupni tijekom čitave godine u Centru za posjetitelje Barban.

Uvala Blaz u sebi krije vrlo vrijednu turističku i kulturnu atrakciju, odnosno legendu o kruni kralja Tomislava. Kako se u 15. stoljeću spremala krunidba ugarsko-hrvatskog kralja, za kraljevsku krunidbu potrebna je bila potpora hrvatskog i ugarskog plemstva, odnosno vladar zajedničkog kraljevstva morao se okruniti mađarskom krunom Sv. Stjepana i hrvatskom krunom kralja Tomislava. Legenda kaže kako su hrvatske lađe na putu prema Napulju uoči krunidbe napadnute od strane pretendenta na prijestolje u namjeri da otmu hrvatsko kraljevsko znakovlje, odnosno krunu, žezlo i mač hrvatskog kralja Tomislava. Napadnute lađe skrile su se u uvalu Blaz u Raškom

⁶²Dostupno:[file:///C:/Users/Korisnik/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/HV_103_2018_49_Ostria%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/HV_103_2018_49_Ostria%20(3).pdf) (pristupano 29. siječnja 2019.)

zaljevu te im se od tada izgubio svaki trag, dok legenda kaže kako se kraljevska znakovlja kriju u ruševinama crkve na obližnjem brdu. Legendu potvrđuje događaj iz 18. stoljeća, kada je mletački namjesnik posjetio obližnje selo Belaviće poradi ubiranja poreza. Namjesnika je po običaju ugostio seoski župan Grgo Belavić te u maniri dobrog domaćina pripremio gostima bogatu večeru, uz puno vina. Kako je večera primicala kraju a gosti sve više pod utjecaj vina, domaćin se nakratko iskrao iz kuće te se nedugo zatim vratio obučen u kraljevski plašt, noseći kraljevsku krunu na glavi te držeći u rukama kraljevski mač i kraljevsko žezlo, kratko se prošetao pred gostima i ubrzo nestao.⁶³

Zatvoreni i nesanirani kamenolom Pedrola nalazi se na samom rtu Svetog Nikole predstavlja neiskorišten potencijal koji prenamjenom može postati atraktivna otvorena kulturno – zabavna pozornica. Površina kamenoloma od 20 ha može prihvatiti nekoliko tisuća posjetitelja u specifičnim akustičnim uvjetima, dok bi nautičari u događanjima mogli uživati u udobnosti vlastitih plovila, što je dodatna posebnost atrakcije.

Komparativna prednost lokacije polazi od nenaseljenosti i neizgrađenosti, što znatno ublažava česti nesklad odnosa domaćin – gost, omogućava efikasno upravljanje projektom i ostavlja mogućnost fazne realizacije, dok prirodno mikro okruženje lokacije predstavlja značajnu ekonomsku vrijednost te kao takvo projektu daje svojevrsnu konkurentsku prednost.

⁶³ D. Šišović, Franina i Jurina, Buzet, Reprezent d.o.o., 2004., str. 16.-17.

7.2. Prostorni obuhvat projekta Barban Riviera Sustainable Resort

Slika 2. Prikaz projekta Barban Riviera Sustainable Resort u prostoru

Izrada autora prema <https://www.google.hr/intl/hr/earth/> (pristupano 8. ožujka 2017.)

Barban Riviera Sustainable Resort održiv je i polivalentan turistički, nautički, sportski i rekreacijski resort podijeljen u 10 zona:

1. Kamp 5* – 33 ha
2. Glamping 5* - 9 ha
3. Hotel 5* – 3,3 ha
4. Sportsko – rekreacijska zona – 3 ha
5. Vile 5* – 12 ha
6. Luka nautičkog turizma – 5 ha u moru
7. Suha marina – 1,5 ha na kopnu
8. Servisni objekti marine – 2,5 ha
9. Komunalna lučica – 2 ha
10. Parkiralište – 4 ha

7.2.1. *Kamp*

Koncept kampinga ugostiteljskog projekta Barban Riviera Sustainable Resort više je kategorije, 4* ili 5 *, površine 33 ha, u etažama, što omogućava svakoj smještajnoj jedinici pogled na more. Kamp sačinjava kombinacija parcela za mobilne kućice, kamp prikolice i kampere u nekoliko etaža . U kamping zoni od 33 ha za potrebe internih prometnica potrebno je izdvojiti oko 5 ha površine, uz dodatnih 5 ha za popratne infrastrukturne sadržaje poput animacijskog centra, zabavnih sadržaja, bazena, sanitarija, trgovina, tržnice lokalnih proizvoda, ugostiteljskih objekata, recepcije, upravne zgrade i objekata ostale popratne uslužne infrastrukture, za što se procjenjuje oko 5 000 m² objekata pod krovom.

Korisna površina predviđena za kamping parcele iznosi 22 ha s veličinom kamping parcela od prosječno 300 m², (minimalna veličina parcela prema pravilniku Ministarstva turizma iznosi 50 m², dok prosječne superior parcele koje se na tržištu nude iznose prosječno 100 m²) što čini 700 parcela koje mogu smjestiti do 3000 osoba. Ukupna zauzetost površine kampa smještajnim jedinicama iznosi oko 25 200 m², što sveukupno iznosi 8,25 % izgrađenosti zemljišta.

7.2.2. *Glamping – glamurozno kampiranje*

Koncept glampinga ugostiteljskog projekta Barban Riviera Sustainable Resort više je kategorije, 4* ili 5 *, površine 9 ha, u etažama, što omogućava svakoj smještajnoj jedinici pogled na more. Korisna površina za glamping zonu iznosi 6 ha, odnosno 120 parcela koje mogu smjestiti do 720 osoba. Površina glamping parcela od prosječnih 500 m² omogućila bi gostima željenu privatnost kakva se ne pruža u drugim destinacijama upravo zbog ograničenosti prostorom, što ovaj turistički proizvod čini konkurentnim u odnosu na tržišnu ponudu.

7.2.3. Hotel

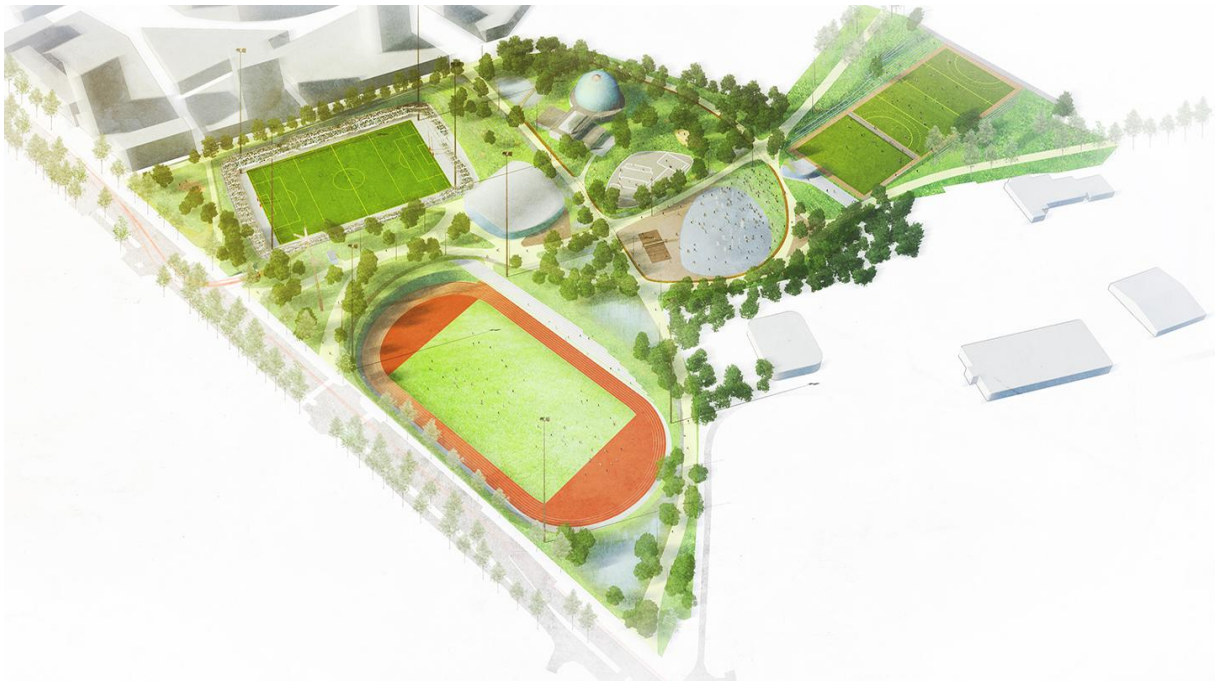
Koncept hotela ugostiteljskog projekta Barban Riviera Sustainable Resort više je kategorije, 4* ili 5*, smještajnim jedinicama okrenut moru, što omogućava svakoj smještajnoj jedinici neometan pogled moru. Ukupna površina zemljišta predviđenog za gradnju hotela iznosi 3,3 ha dok bi sam hotel bio površine oko 7000 m² što sveukupno iznosi 4,25 % izgrađenosti zemljišta. Smještajni kapacitet hotela od 50 smještajnih jedinica i kongresna dvorana za prihvrat 100 uzvanika omogućili bi gostima željeni osjećaj mira i privatnosti. Također, gosti hotela imali bi na raspolaganju, restoran, bar, dvorana za sastanke i konferencije, radnu sobu, knjižnicu, kutak za kućne ljubimce, unutarnji i vanjski bazen, fitness, spa i wellness, dok bi posebnu atrakciju hotela činila manja slana laguna i podzemni prolaz do zasebne male hotelske plaže.

7.2.4. Vile

U zoni vile ugostiteljskog projekta Barban Riviera Sustainable Resort na površini od 12 ha predviđena je gradnja 12 modernih vila površine 500 m², što u pogledu izgrađenosti zemljišta iznosi 1,67 %. Vile su previđene visoke kategorije na zemljištu veličine od 1 ha s kapacitetom za smještaj 16 osoba, što gostima omogućava vrlo visoki stupanj privatnosti. Gosti vila na raspolaganju bi imali unutarnji i vanjski bazen, spa, fitness, mini wellness te dvoranu za sastanke i konferencije što bi uz manje polivalentno igralište i mediteranski vrt omogućilo širi obuhvat dolazaka gostiju prema motivu dolaska, odnosno prihvrat gostiju kojima je motiv dolaska poslovni, sportski ili rekreativni.

7.2.5. Sportsko – rekreacijska zona

Ugostiteljski projekt Barban Riviera Sustainable Resort predviđa sportsko-rekreacijsku zonu površine 3 ha koja bi gostima destinacije omogućila zadovoljenje sportskih i rekreacijskih potreba izvan glavne sezone, što bi omogućilo ostvarenje ključne točke ekonomske održivosti poslovanja, odnosno više stope popunjenosti smještajnih kapaciteta kao preduvjeta postizanja društvene održivosti. Sportsko-rekreacijska zona predviđa gradnju sportskog parka koji će gostima omogućiti treniranje većine ekipnih i pojedinačnih sportova, što će destinaciju učiniti prepoznatljivom u održavanju sportskih kampova prilagođenih pripremama sportaša i rekreativaca. Sport, rekreacija i hobi ključni su u pogledu održivosti projekta, odnosno popunjenosti smještajnih kapaciteta izvan glavne sezone.

Slika 3. Neo Brussels, Bruxelles, Belgija - primjer sportskog parka

Izvor: <http://www.neobrussels.com/en/> (pristupano 22. siječnja 2019.)

7.2.6. Luka nautičkog turizma

U nautičkom dijelu ugostiteljskog projekta Barban Riviera Sustainable Resort predviđena je nautička marina u moru površine 5 ha s 300 nautičkih vezova za plovila od 8 do 15 metara dužine te suha nautička marina na kopnu površine 1,5 ha, kapaciteta 100 plovila. Mikrolokacija nautičke marine izuzetno je pogodna za gradnju zbog minornog utjecaja vjetra i valova na samom kraju Raškog zaljeva, a nakon gradnje lukobrana bila bi jedna od najzaštićenijih luka nautičkog turizma na Jadranu. Dubina mora na predviđenoj lokaciji iznosi od 2 do 8 metara, što je sa troškovnog aspekta gotovo idealno za gradnju marine nautičkog turizma. Projekt uz marinu predviđa parkiralište površine 4 ha te restoran i objekte ostale popratne uslužne infrastrukture na površini od 2,5 ha, za što se procjenjuje oko 1 000 m² objekata pod krovom, što sveukupno iznosi 2,5 % izgrađenosti zemljišta.

Projekt također uz luku nautičkog turizma predviđa gradnju komunalne lučice za potrebe lokalnog stanovništva površine 2 ha i kapaciteta 150 komunalnih vezova, što predstavlja vrlo važnu društvenu korist projekta koja bi omogućila mještanima Općine Barban da svoja plovila zaštite u zimskom razdoblju.

7.3. Potencijal aktivnog odmora

Lokacija ugostiteljskog projekta Barban Riviera Sustainable Resort geografski je vrlo pogodna za provođenje aktivnog odmora te ima potencijala postati vodeća active destinacija Istre. Tome najznačajnije pridonose prirodni položaj i prirodna bogatstva, nenaseljenosti i neizgrađenost područja, 25 kilometra Rijeke Raše čiji je tok idealan za sport i rekreaciju i 53 kilometra zatvorene željezničke pruga Lupoglav – Štalije kao atraktivne outdoor rute na jednoj strani te čudesna šetnica Uvala Lovreščica – Uvala Kalavojna podno naselja Rakalj u dužini od 9 kilometara na suprotnoj strani, što predstavlja neistraženi dragulj istočne obale Istre i ostavlja snažan memorabilan utisak na posjetitelje.

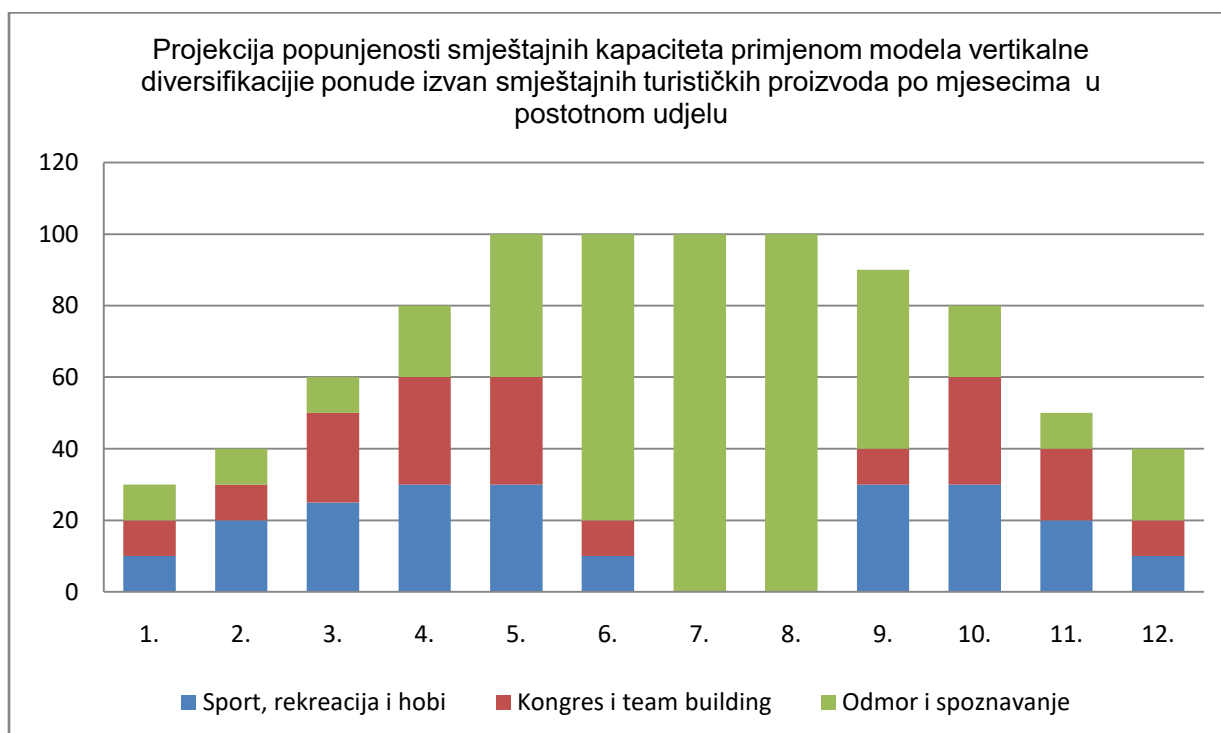
Destinacija Barban Rivera Sustainable Resort omogućila bi gostima motiviranim za provođenje aktivnog odmora kayaking ili veslanje na dasci rijekom Rašom, planinarenje i alpinizam na Učku, hodanje, trčanje ili bicikliranje uz rijeku Rašu ili duž zatvorenu željezničku prugu Lupoglav – Štalije, speleološka istraživanja nebrojenih lokalnih krških fenomena i zatvorenih rudnika Istarskih ugljenokopa Raša, lovni turizam koji u Općini Barban egzistira u okviru djelovanja lovačkog društva „Kamenjarka“ Barban već 70 godina, ribolovni turizam, promatranje rijetkih vrsta ptica koje obitavaju u raškoj dolini te ronjenje, kiting, windsurfing i kitesurfing u samom Raškom zaljevu.

7.4. Prijedlog modela održiva poslovanja ugostiteljskog poduzeća primjenom vertikalne diversifikacije ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda

Vertikalna diversifikacija ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda može omogućiti ugostiteljskom poduzeću ostvarivanje viših stopa popunjenosti smještajnih kapaciteta, odnosno mogućnost cjelogodišnjeg poslovanja kao preduvjeta ekonomske održivosti, te posljedično smanjenog ili minornog efekta sezonalnosti kao uvjeta društvene održivosti. Ekonomska održivost ključ je održiva poslovanja i jedini relevantan jamac stabilnosti radnih mjesta i smanjenja sezonske fluktuacije zaposlenika. Zaposlenici su uz lokalnu zajednicu fokus skupina pri postizanju društvene održivosti temeljene održivim korištenjem prirodnih resursa lokalne sredine.

Grafikon 9.

Projekcija popunjenosti smještajnih kapaciteta prema motivu dolazaka primjenom modela vertikalne diversifikacije ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda

Izvor: Izrada autora prema identificiranim motivima potražnje za selektivnim turističkim proizvodima

Grafikon 9. prikazuje projekciju popunjenosti smještajnih kapaciteta ugostiteljskog projekta Barban Riviera Sustainable Resort prema motivima dolazaka gostiju po mjesecima kao rezultat optimalne kombinacije diversificiranog portfelja ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda. Krivulja grafikona prikazuje kako diversificirani portfelj ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda disperziran u nekoliko tržišnih niša postiže znatno više stope popunjenosti smještajnih kapaciteta nego konvencionalni monolitni modeli. Optimalnom kombinacijom niša sport, rekreacija i hobi, kongres i team building te odmor i spoznavanje ugostiteljsko poduzeće osigurava cjelogodišnju popunjenost na mogućoj razini od 72,5 % temeljem koje ostvaruje ekonomsku održivost i tržišnu superiornost.

Motiv dolaska, uz raspoloživo vrijeme i novac, temeljna je varijabla nastanka potražnje za smještajnim kapacitetima, dok je većina varijabli nužnih za stvaranje potrošačkog odnosa na strani ponude. Prema pokazateljima Grafikona 7. možemo zaključiti kako je nužan preduvjet održivosti poslovanja ugostiteljskog poduzeća stvaranje ponude koja može udovoljiti potrebama korisnika usluga smještaja tijekom čitave godine.

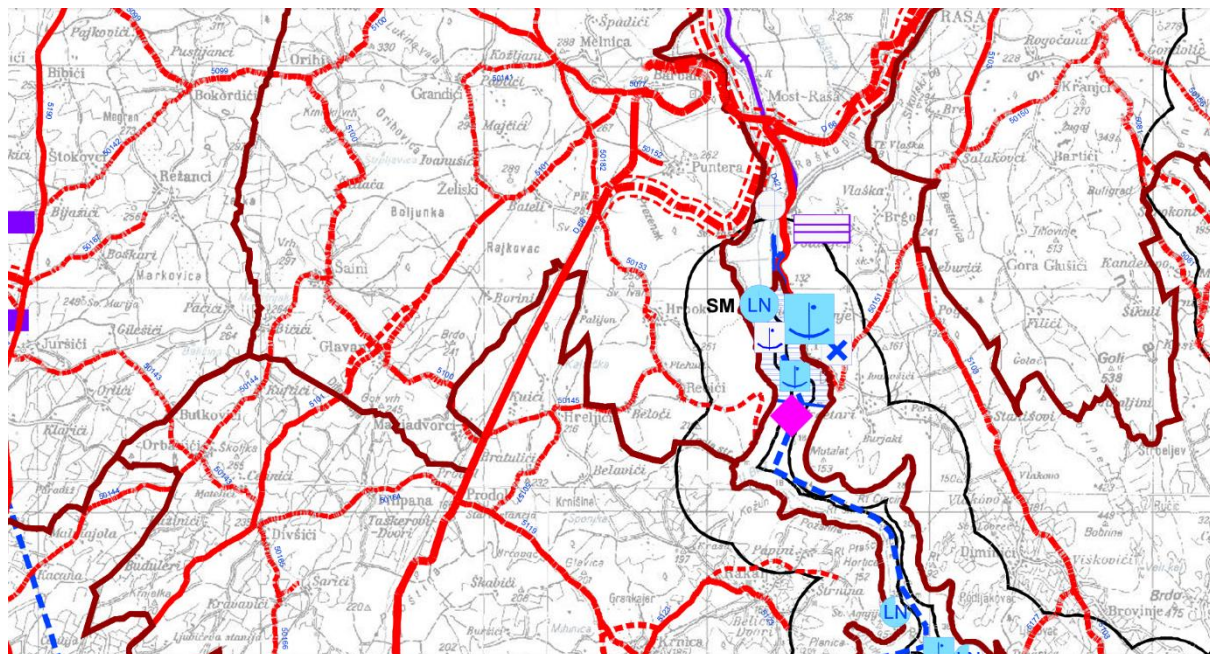
Ponuda turističkog proizvoda prvi je i najvažniji uvjet potražnje za turističkim proizvodom a optimalnom kombinacijom turističkih proizvoda unutar diversificiranog portfelja moguće je postići održivo poslovanje ugostiteljskog poduzeća u sva 3 stupa održivosti poslovanja.

Efekti multiplikacije kao važan segment održiva poslovanja ugostiteljskih poduzeća puno su širi u diversificiranom modelu ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda nego što su u slučaju konvencionalnog monolitnog modela, odnosno obuhvaćaju mnogo širu paletu vezanih proizvoda i usluga te su manje izloženi utjecaju sezonske komponente.

Strateška odrednica održiva poslovanja ugostiteljskih poduzeća je vertikalna diversifikacija ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda kao preduvjeta potražnje i motiva za dolazak u destinaciju. Ponudu je nužno disperzirati kako bi obuhvatila što širu skupinu potencijalnih korisnika usluge smještaja i zadovoljila njihove preferencije.

7.5. Prometna infrastruktura

Geografski položaj destinacije strateška je prednost projekta te mu omogućava prometnu povezanost pomorskim, željezničkim i cestovnim putem.

Slika 4. Prostorni plan Istarske županije – promet

Izvor: <https://www.istra->

[istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/2_1_promet_2016S.pdf](https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/2_1_promet_2016S.pdf)

(pristupano 23. listopada 2017.)

7.5.1. Pomorska prometna infrastruktura

Izniman potencijal pomorske veze je Luka Bršica koja se nalazi u samom Raškom zaljevu, klasificirana kao morska luka otvorena za javni promet osobitog međunarodnog gospodarskog značaja koju prikazuje Slika 4. Gradnja putničkog terminala u luci Bršica omogućila bi dodatni prihvatni potencijal destinacije.

U pogledu održivosti Luke Bršica važno je istaknuti kako bi gradnja putničkog terminala za potrebe destinacija Barban i Rabac značajno doprinijelo poslovanju te međunarodne luke. Također, gradnja putničkog terminala za prihvat osoba, uz sadašnji program prihvata tereta i stoke, savršeno je komplementarno dobro u pogledu isplativosti obnove željezničke pruge Lupoglav – Štalije te nastavka gradnje

Lupoglav – Jurdani. U tom slučaju isplativost investicije u željeznicu nije upitna ako omogućava putnički i teretni promet te ostavlja daljnje razvojne mogućnosti.

7.5.2. Željeznička prometna infrastruktura

Strateški važan segment prometne povezanosti projekta Barban Riviera Sustainable Resort je obnova željezničke pruge Štalije – Lupoglav u duljini od 53 kilometra te dovršetak izgradnja željezničke pruge Lupoglav - Jurdani u duljini 22,7 kilometra. Željeznička pruga predstavlja izniman prometni resurs koja bi destinaciju izravno povezala s Trstom i Ljubljanom u jednom pravcu te sa Rijekom, Zagrebom i Budimpeštom u drugom pravcu.

Tablica 5.

Prikaz mogućih željezničkih linija, dnevnih polazaka i trajanja vožnje iz destinacije nakon izgradnje željezničke pruge Lupoglav – Jurdani

Željezničke linije	Trajanje	Dnevni polasci
Rijeka - Zagreb	3h 59m	2
Zagreb - Budimpešta	5 h 30m	6
Budimpešta - Beč	2h 38m	31
Budimpešta - Ljubljana	8h 04m	14
Budimpešta - Bratislava	2h 52m	18
Budimpešta - Salzburg	5h 12m	30
Budimpešta - Hannover	10h 52m	24
Budimpešta - München	6h 50m	28
Budimpešta - Zürich	10h 40m	27
Budimpešta - Linz	4h 04m	30
Wiener Neustadt - Budimpešta	3h 10m	19
Budimpešta - Prag	6h 57m	16
Budimpešta - Hamburg	12h 13m	28
Budimpešta - Kassel-W.	9h 54m	25
Budimpešta - Berlin	11h 04m	25
Budimpešta - Hitzacker	13h 59m	9
Budimpešta - Stuttgart	9h 40m	18
Budimpešta - Wien M.	2h 50m	19

Izvor: Izrada autora prema <https://www.thetrainline.com/en/stations/budapest-deli> (pristupano 25.

siječnja 2019.)

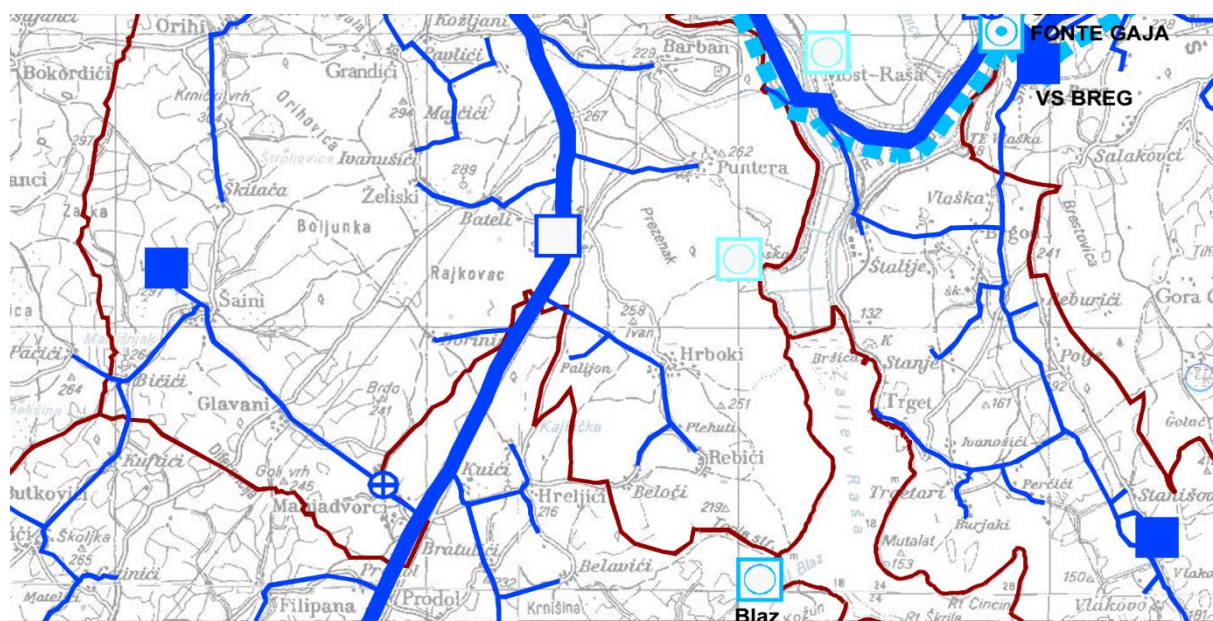
Obnova željezničke pruge Lupoglav – Štalije te nastavak gradnje željezničke pruge Lupoglav – Jurdani povezao bi destinaciju preko Rijeke i Zagreba s Budimpeštom u manje od 10 sati putovanja i cijenom manjom od 50 eura. Prema Tablici 5. vidljiva je važnost prometne povezanosti s Budimpeštom koja zbog svoje pripadnosti i prirodne veze srednjoeuropskog prostora s južnim i jugoistočnim dijelom Europe predstavlja važnu poveznicu emitivnog tržišta i Republike Hrvatske.

7.5.3. Cestovna prometna infrastruktura

Postojeća prometnica iz smjera Rebići koristila bi isključivo potrebama lokalnog stanovništva dok bi se dolasci i odlasci gostiju u destinaciju odvijali novim prometnim rješenjem. Za potrebe realizacije projekta potrebno je izgraditi 3 kilometra ceste od Uvale Lovreščica do spoja državne ceste Most Raša – Štalije, uključujući 2 mosta preko samog ušća Rijeke Raše. Takvo bi prometno rješenje spajanjem na državnu cestu D66 omogućilo siguran i protočan promet cestovnih vozila sa samo 20 kilometara udaljenosti od čvora Žminj istarskog ipsilona, 29 kilometara udaljenosti od Zračne luke Pula te 45 kilometara od tunela Učka.

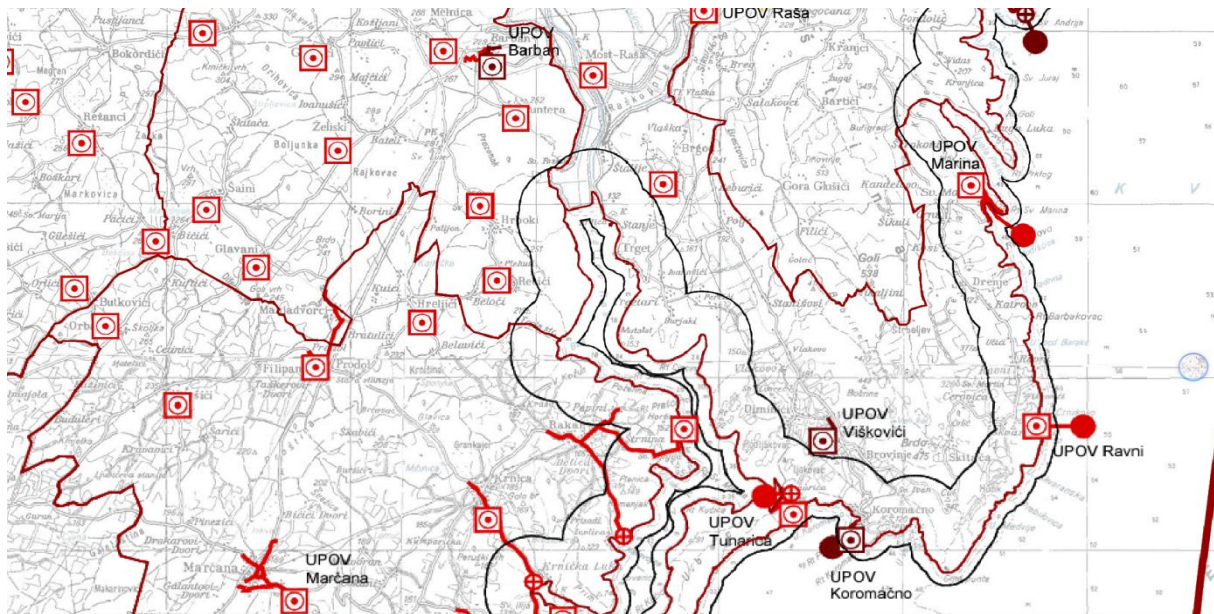
7.6. Infrastruktura vodoopskrbe

Prostornim planom Istarske županije izvor Blaz planiran je kao podzemno vodocrpilište u sustavu javne vodoopskrbe, što je izuzetan resurs u pogledu opskrbe lokaliteta vodom. S obzirom na to kako je planirano povezivanje svih izvora u Raškoj dolini, potrebno je u procesu gradnje predvidjeti cjevovod za projekt Barban Riviera Sustainable Resort.

Slika 5. Prostorni plan Istarske županije- Vodoopskrba

Izvor: https://www.istraistria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PIIZ_2016S/2_3_1_vodoopskrba_2016S.pdf (pristupano 27. listopada 2017.)

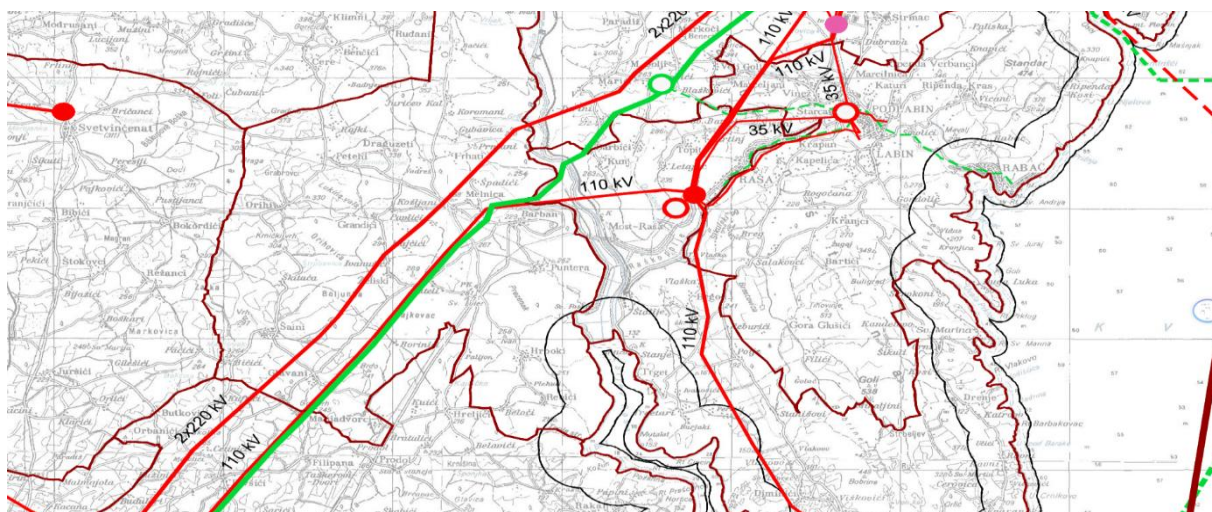
Slika 6. Prostorni plan Istarske županije – Odvodnja otpadnih voda i sustav gospodarenja otpadom

Izvor: https://www.istraistria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/2_3_2_odvodnja_otpadnih_voda_i_sustav_gospodarenja_otpadom_2016S.pdf (pristupano 27. listopada 2017.)

Odvodnju otpadnih voda potrebno je definirati Prostornim planom Istarske županije te predvidjeti ispušt u moru.

7.7. Elektroenergetska infrastruktura

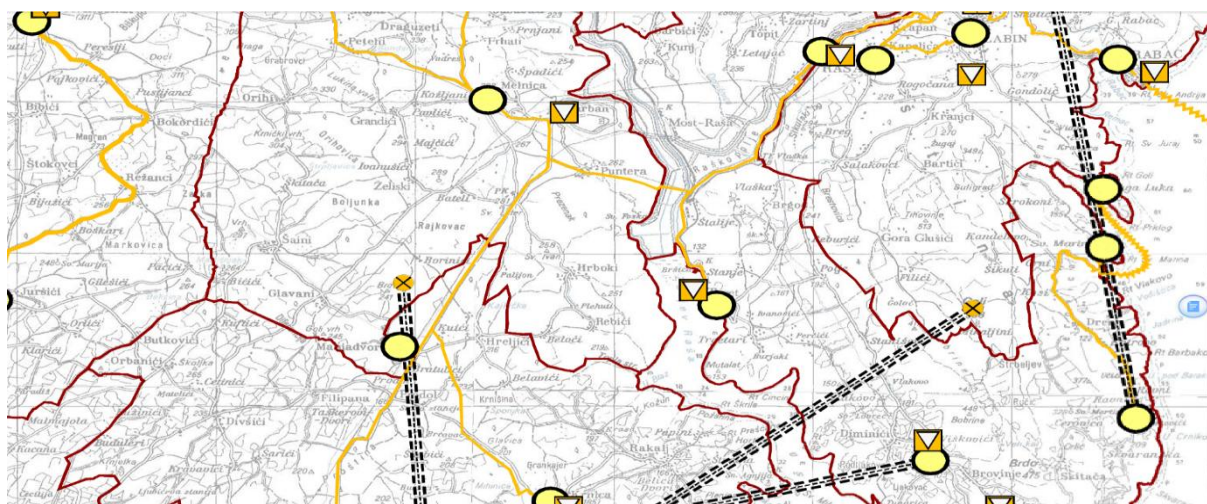
Opkrbu projekta Barban Riviera Sustainable Resort električnom energijom moguće je izvesti spajanjem na 20 kV dalekovod Bršica, dok se elektroničku komunikacijsku infrastrukturu može osigurati spajanjem na magistralni svjetlovodni kabel koji se također nalazi na lokalitetu Bršica, što predstavlja trasu u dužini od 4 km.

Slika 7. Prostorni plan Istarske županije - energetika

Izvor: <https://www.istra->

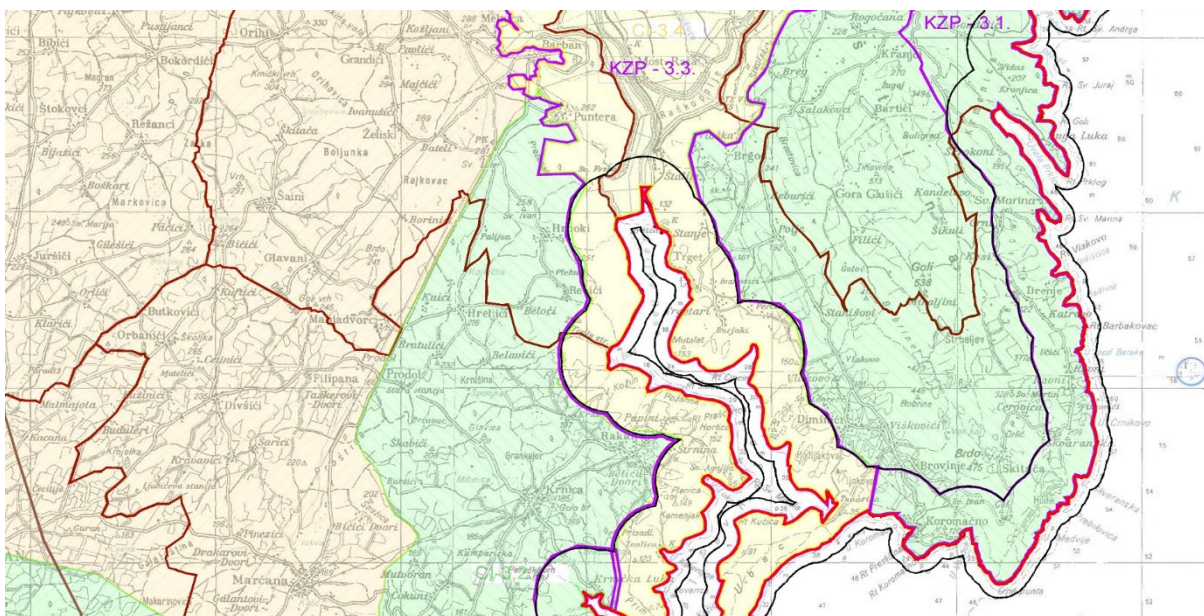
[istra.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PIIZ_2016S/2_4_energetika_2016S.pdf](https://www.istra-istra.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PIIZ_2016S/2_4_energetika_2016S.pdf)
(pristupano 27. listopada 2017.)

Slika 8. Prostorni plan Istarske županije – elektroničke komunikacije

Izvor: <https://www.istra->

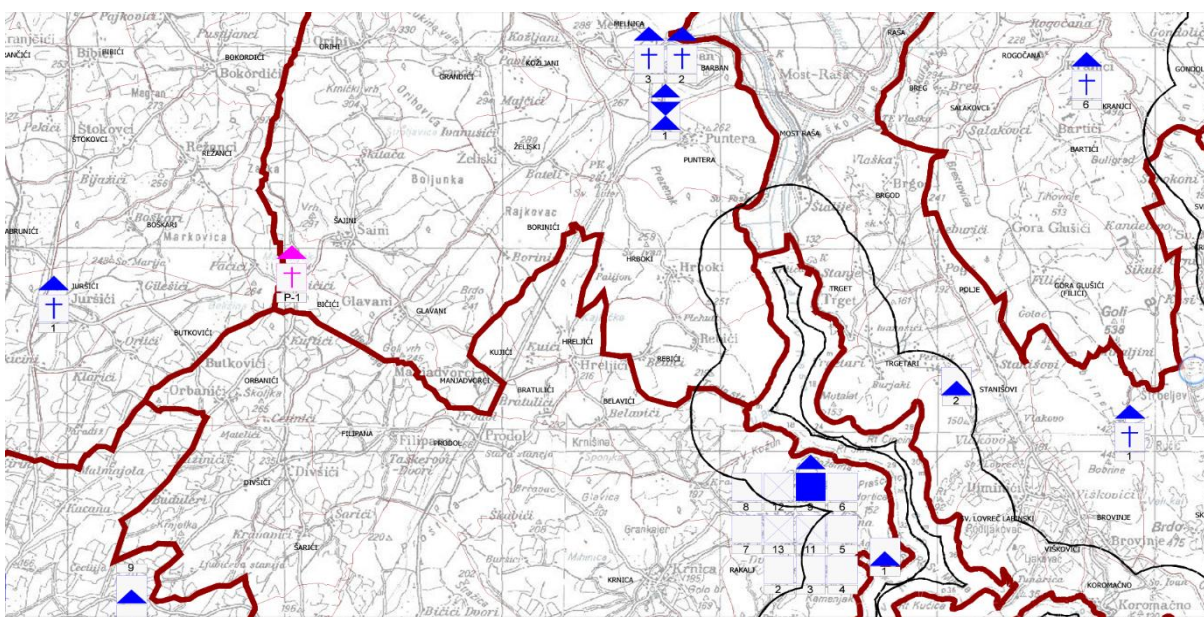
[istra.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PIIZ_2016S/2_2_1_samostojeci_anteni_stupovi_2016S_01.pdf](https://www.istra-istra.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PIIZ_2016S/2_2_1_samostojeci_anteni_stupovi_2016S_01.pdf) (pristupano 27. listopada 2017.)

Slika 12. Prostorni plan Istarske županije – Područja posebnih ograničenja u korištenju krajobraza

Izvor: <https://www.istra->

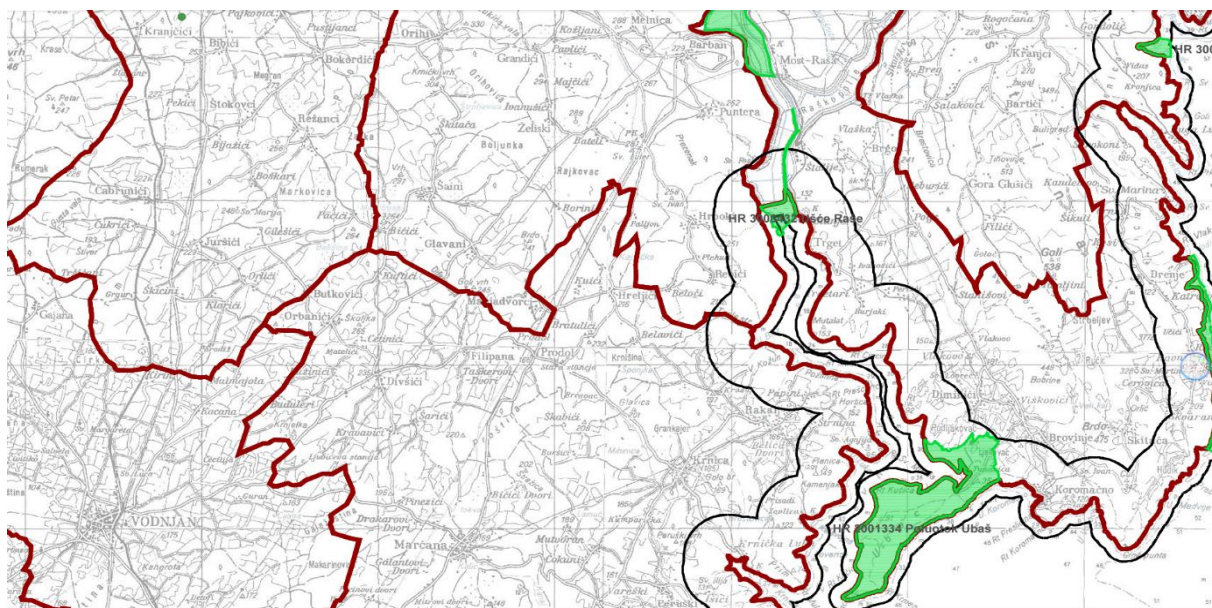
[istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PIIZ_2016S/3_2_1_osebna_ogranice_nja_krajobraz_2016S.pdf](https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PIIZ_2016S/3_2_1_osebna_ogranice_nja_krajobraz_2016S.pdf) (pristupano 27. listopada 2017.)

Slika 13. Prostorni plan Istarske županije – Područja posebnih uvjeta korištenja – Zaštita kulturne baštine

Izvor: <https://www.istra->

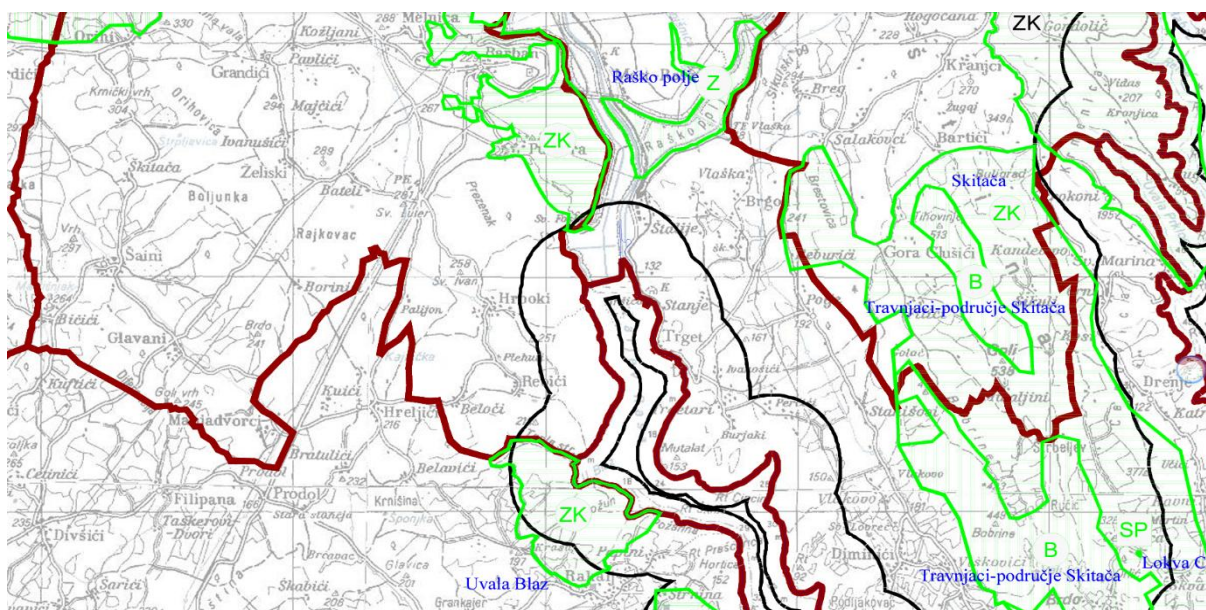
[istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PIIZ_2016S/3_1_3_zastita_kult_bastine_2016S.pdf](https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PIIZ_2016S/3_1_3_zastita_kult_bastine_2016S.pdf) (pristupano 27. listopada 2017.)

Slika 14. Prostorni plan Istarske županije – Područja posebni uvjeta korištenja – Ekološka mreža (NEM) Natura 2000

Izvor: <https://www.istra->

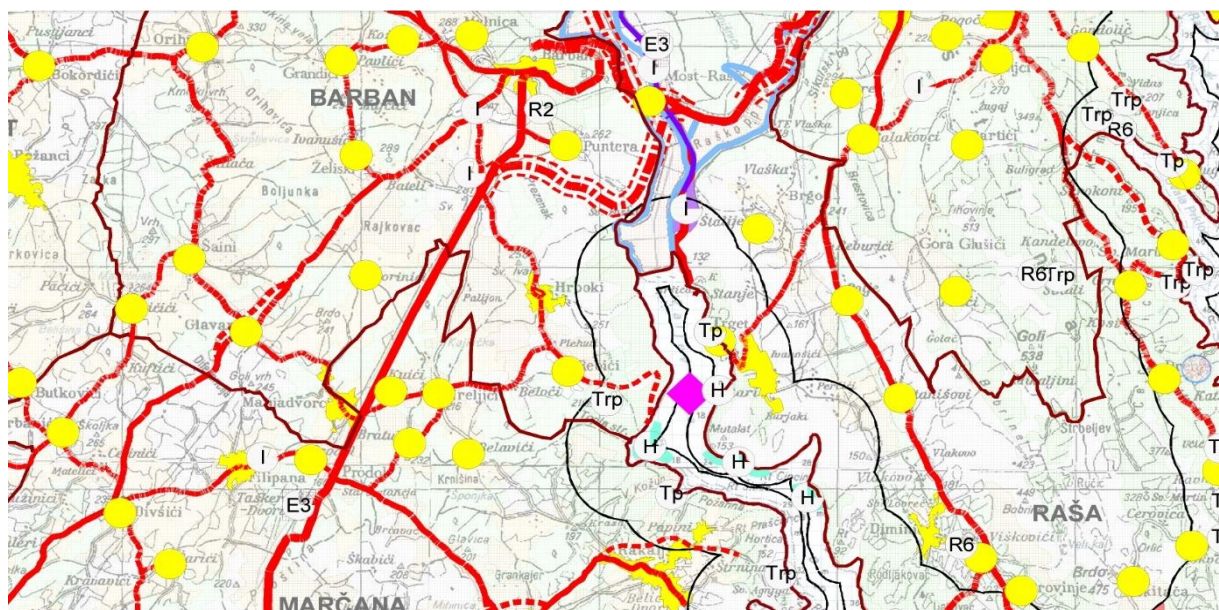
[istra.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PIIZ_2016S/3_1_2_ekoloska_mreza-NATURA_2000_2016S.pdf](https://www.istra-istra.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PIIZ_2016S/3_1_2_ekoloska_mreza-NATURA_2000_2016S.pdf) (pristupano - 27. listopada 2017)

Slika 15. Prostorni plan Istarske županije – Područja posebni uvjeta korištenja – Zaštićena područja prirode

Izvor: <https://www.istra->

[istra.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PIIZ_2016S/3_1_1_zasticena_podrucja_prirode_2016S.pdf](https://www.istra-istra.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PIIZ_2016S/3_1_1_zasticena_podrucja_prirode_2016S.pdf) (pristupano 27. listopada 2017.)

Slika 16. Prostorni plan Istarske županije – Prostor za razvoj i uređenje naselja

Izvor: <https://www.istra->

[istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PPIZ_2016S/1_prostori_za_razvoj_i_uređenje_2016S.pdf](https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PIIZ_2016/PPIZ_2016S/1_prostori_za_razvoj_i_uređenje_2016S.pdf) (pristupano 27. listopada 2017.)

8. Zaključak

Održive inicijative ugostiteljskih poduzeća prijeka su potreba čitavog ugostiteljskog, odnosno turističkog sektora. Isključivo održive inicijative jamče ugostiteljskom sektoru održivost. Optimalnim korištenjem prirodnih resursa, vodeći računa o ekološkoj održivosti, moguće je održivim inicijativama ugostiteljskih poduzeća ostvariti ekonomsku održivost poslovanja kao preduvjeta ostvarenja društvene konzistentnosti. Ugostiteljski sektor Republike Hrvatske nije u okvirima održivog te je potrebno strateškim i prostorno planskim dokumentima, zakonodavnim okvirom i propisima te transformacijskim financijskim potporama, poštujući temeljne tržišnog gospodarstva, pokrenuti tranziciju ugostiteljskog sektora ka održivom modelu poslovanja.

Ekološku i društvenu održivost moguće je postići isključivo ako je ekonomska održivost postojana, smještajni kapaciteti više kategorije ostvaruju znatno više stope popunjenosti, prema danima i krevetima, što im omogućava da u tim uvjetima ostvaruju veću dodanu vrijednost, kao imperativ provođenja održiva poslovanja.

Razvoj ugostiteljskog sektora potrebno je planirati prema održivom modelu, odnosno disperzirati ponudu prema široj skupini motiva dolazaka, što je, izuzev slobodnog vremena i novca, temeljni razlog potražnje korisnika usluge smještaja, hrane i pića. Ukoliko ugostiteljski objekti raspolažu sadržajima koji udovoljavaju široj paleti motiva dolazaka, tada je rizik popunjenosti kapaciteta znatno manji a vjerojatnost popunjenosti znatno veća.

Model vertikalne diversifikacije ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda omogućava ugostiteljskom poduzeću više stope popunjenosti kapaciteta optimalnom kombinacijom različitih niša turističkih proizvoda, kao odgovora na motiv dolazaka korisnika usluge smještaja, hrane i pića te omogućava cjelogodišnje poslovanje kao ključ održivosti poslovanja ugostiteljskog poduzeća. Ponuda turističkog proizvoda prvi je i najvažniji uvjet potražnje za turističkim proizvodom, stoga, optimalnom kombinacijom diversificiranog portfelja izvan smještajnih turističkih proizvoda moguće je popuniti smještajne kapacitete do razine od 72,5 % na godišnjoj razini. Model diversifikacije ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda ima potencijala neutralizirati ili minorizirati sezonski efekt te omogućiti ugostiteljskom poduzeću održivo poslovanje.

9. Literatura:

Knjige:

1. Z. Cerović, Hotelski menadžment, Opatija, Fakultet za turistički i hotelski menadžment, 2003.
2. H. Müller, Turizam i ekologija, Zagreb, MASMEDIA d.o.o., 2004.
3. Z. Cerović, N. Pavia, V. Galičić, Opatija, Organizacija i kategorizacija ugostiteljskih objekata, 2005.

Znanstvene monografije:

1. R. Kontošić-Pamić, I. Slivar, T. Floričić, Potreban vam je dodatni smještaj samo privremeno? Indoor Camping, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma Dr. Mijo Mirković“ Pula, 2018.

Internet izvori:

1. <https://www.zakon.hr/z/151/Zakon-o-ugostiteljskoj-djelatnosti>
2. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_06_58_1870.html
3. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_06_56_1451.html
4. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_06_54_1409.htm
5. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2016_06_54_1410.html
6. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_06_58_1870.html
7. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_08_82_2599.htm
8. www.un.org/en/ga/president/65/issues/sustdev.shtml
9. <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5>
10. <http://tourism4sdgs.org/the-platform>
11. <http://ethics.unwto.org/content/global-code-ethics-tourism>
12. <https://www.gstcouncil.org/about/about-us/>
13. <https://www.gstcouncil.org/gstc-criteria/gstc-industry-criteria-for-hotels/>
14. <https://www.responsibletravel.org/whoWeAre/aboutUs.php>
15. <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html>
16. http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm

17. https://www.travelife.info/index_new.php?menu=about_travelife&lang=hr
18. <https://ecocamping.de/datenschutz/impresum-datenschutz#dsgvo>
19. <https://www.camping.hr/hr/nagrade-kampova>
20. <https://www.mzoip.hr/hr/okolis/eko-oznake.html>
21. <http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=58>
22. https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_cdokumenti/9_Zeleni%20odrzivi%20hoteli%20i%20toplice.pdf
23. <http://www.omh.hr/hr/eko-hoteli-omh-29/29>
24. <https://valamar-riviera.com/media/193561/integrirano-godisnje-izvjesce-i-drustveno-odgovorno-poslovanje-2017.pdf>
25. <http://www.hotel-villadvor.hr/hr/eco-friendlyhotel/>,
26. https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_cdokumenti/9_Eko%20hotel%20Villa%20Dvor.pdf
27. <https://www.evisitor.hr/eVisitor/hr-HR/Account/Login?ReturnUrl=%2FeVisitor%2Fhr-HR>
28. <http://hrturizam.hr/eco-camping/>,
29. <https://www.google.hr/intl/hr/earth/>
30. <http://www.neobrussels.com/en/>
31. https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/2_1_promet_2016S.pdf
32. <https://www.thetrainline.com/en/stations/budapest-deli>
33. https://www.istraistria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/2_3_1_vodoopskrba_2016S.pdf
34. https://www.istraistria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/2_3_2_odvodnja_otpadnih_voda_i_sustav_gospodarenja_otpadom_2016S.pdf
35. [https://www.istra-istria-istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/2_4_energetika_2016S.pdf](https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/2_4_energetika_2016S.pdf)
36. [https://www.istra-istria-istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/2_2_1_samostojeci_antenski_stupovi_2016S_01.pdf](https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/2_2_1_samostojeci_antenski_stupovi_2016S_01.pdf)

37. [https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_3_osebne_mjere_2016S.pdf](https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_3_osebne_mjere_2016S.pdf)
38. [https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_3_osebne_mjere_2016S.pdf](https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_3_osebne_mjere_2016S.pdf)
39. [https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_2_2_osebna_ogranicnja_vode_i_more_2016S.pdf](https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_2_2_osebna_ogranicnja_vode_i_more_2016S.pdf)
40. [https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_2_1_osebna_ogranicjenja_krajobraz_2016S.pdf](https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_2_1_osebna_ogranicjenja_krajobraz_2016S.pdf)
41. [https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_1_3_zastita_kult_bastine_2016S.pdf](https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_1_3_zastita_kult_bastine_2016S.pdf)
42. [https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_1_2_ekoloska_mreza-NATURA_2000_2016S.pdf](https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_1_2_ekoloska_mreza-NATURA_2000_2016S.pdf)
43. [https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_1_1_zasticena_podrucja_prirode_2016S.pdf](https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/3_1_1_zasticena_podrucja_prirode_2016S.pdf)
44. [https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/1_prostori_za_razvoj_i_uredenje_2016S.pdf](https://www.istra-
istria.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/PPIZ_2016/PPIZ_2016S/1_prostori_za_razvoj_i_uredenje_2016S.pdf)

10. Dodaci

10.1. Popis slika

Slika 1. Prikaz dinamičkog modela rasta generiranog razvojem turizma	5
Slika 2. Prikaz projekta Barban Riviera Sustainable Resort u prostoru	48
Slika 3. Neo Brussels, Bruxelles, Belgija - primjer sportskog parka.....	51
Slika 4. Prostorni plan Istarske županije – promet.....	56
Slika 5. Prostorni plan Istarske županije- Vodoopskrba.....	59
Slika 6. Prostorni plan Istarske županije – Odvodnja otpadnih voda i sustav gospodarenja otpadom	60
Slika 7. Prostorni plan Istarske županije - energetika	61
Slika 8. Prostorni plan Istarske županije – elektroničke komunikacije	61
Slika 9. Prostorni plan Istarske županije – Područja primjene posebnih mjera uređenja i zaštite	62
Slika 10. Prostorni plan Istarske županije – Područja posebnih ograničenja u korištenju tla	63
Slika 11. Prostorni plan Istarske županije – Područja posebnih ograničenja u korištenju vode i mora – III. zona zaštite.....	63
Slika 12. Prostorni plan Istarske županije – Područja posebnih ograničenja u korištenju krajobraza	64
Slika 13. Prostorni plan Istarske županije – Područja posebnih uvjeta korištenja – Zaštita kulturne baštine.....	64
Slika 14. Prostorni plan Istarske županije – Područja posebnih uvjeta korištenja – Ekološka mreža (NEM) Natura 2000	65
Slika 15. Prostorni plan Istarske županije – Područja posebnih uvjeta korištenja – Zaštićena područja prirode	65
Slika 16. Prostorni plan Istarske županije – Prostor za razvoj i uređenje naselja	66

10.2. Popis tablica

Tablica 1.....	26
Analiza održivosti poslovanja ugostiteljskih poduzeća u Republici Hrvatskoj iz skupine „Hoteli“ prema odabranim certifikatima održivosti poslovanja na dan 19.11.2018.....	26
Tablica 2.....	28
Analiza održivosti poslovanja ugostiteljskih poduzeća iz skupine „Hoteli“ prema strukturi smještaja i popunjenosti kapaciteta za 2018. godinu - RH.....	28
Tablica 3.....	31
Analiza održivosti poslovanja ugostiteljskih objekata iz skupine „Kampovi“ prema odabranom certifikatu održivosti poslovanja za 2018. godinu - RH	31
Tablica 4.....	33
Kretanje broja ugostiteljskih objekata, kreveta i prosječne popunjenosti po krevetima skupine „Kampovi“ za odabrane godine - RH.....	33
Tablica 5.....	57
Prikaz mogućih željezničkih linija, dnevnih polazaka i trajanja vožnje iz destinacije nakon izgradnje željezničke pruge Lupoglav – Jurdani	57

10.3. Popis grafikona

Grafikon 1.....	27
Analiza popunjenosti kapaciteta iz skupine „Hoteli“ po danima - RH.....	27
Grafikon 2.....	29
Analiza održivosti poslovanja ugostiteljskih objekata iz skupine „Hoteli“ prema popunjenosti po danima i kategorijama za odabrane godine - RH	29
Grafikon 3.....	30
Analiza održivosti poslovanja ugostiteljskih objekata iz skupine „Hoteli“ prema prosječnoj popunjenosti po krevetima i kategorijama za odabrane godine - RH	30
Grafikon 4.....	32
Kretanje popunjenosti kapaciteta skupine „Kampovi“ temeljem prosječne popunjenosti po danima za odabrane godine - RH.....	32
Grafikon 5.....	34
Komparacija konvencionalnih ugostiteljskih objekata skupine „Kampovi“ sa objektima nositeljima certifikata Ecocaming po danima za 2018. godinu – RH	34
Grafikon 6.....	35
Komparacija konvencionalnih ugostiteljskih objekata skupine „Kampovi“ sa objektima nositeljima certifikata Ecocaming prema prosječnoj popunjenosti kapaciteta za 2018. godinu – RH.....	35
Grafikon 7.....	36
Kretanje prosječne popunjenosti smještajnih kapaciteta ugostiteljskih objekata skupina „Hoteli“ i „Kampovi“ prema prosječnoj popunjenosti u danima po mjesecima za 2018. godinu - RH.....	36
Grafikon 8.....	37
Kretanje prosječne popunjenosti smještajnih kapaciteta ugostiteljskih objekata skupina „Hoteli“ i „Kampovi“ prema prosječnoj popunjenosti kreveta po mjesecima za 2018. godinu - RH	37
Grafikon 9.....	54
Projekcija popunjenosti smještajnih kapaciteta prema motivu dolazaka primjenom modela vertikalne diversifikacije ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda	54

11. Sažetak

Održivo poslovanje ugostiteljskih poduzeća, kao ključnih dionika ponude ugostiteljskih i turističkih usluga, imperativ je opstanka i razvoja ugostiteljskog, odnosno turističkog sektora. Održive inicijative ugostiteljskih poduzeća jedini su instrument postizanja održivosti ugostiteljskog, odnosno turističkog sustava, jamac društvenog bogatstva te čuvar prirodnog bogatstva. Resursi su oskudni, te je njihovu korištenju potrebno pristupiti odgovorno i održivo, odnosno povećavati pozitivne učinke u dugom roku te smanjivati negativne učinke u dugom roku. Postizanje održivosti poslovanja ugostiteljskih poduzeća, kao temeljnog nositelja ponude ugostiteljskog, odnosno turističkog sektora, moguće je primjenom modela vertikalne diversifikacije ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda kao temeljne ekonomske varijable koja odgovara potražnji s potencijalom ostvarivanja viših stopa popunjenosti smještajnih kapaciteta. Model vertikalne diversifikacije ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda ima perspektivu ugostiteljska poduzeća učiniti ekološki, ekonomski i društveno održivima.

Ključne riječi: Održivo poslovanje ugostiteljskih poduzeća, održive inicijative ugostiteljskih poduzeća, model vertikalne diversifikacije ponude izvan smještajnih turističkih proizvoda, Hrvatska

12. Summary

Sustainable business operations of hospitality companies, as key stakeholders in hospitality and tourism services, are imperative for the survival and development of the hospitality and tourist sector. Sustainable initiatives of hospitality companies are the only instrument of achieving the sustainability of the hospitality or tourist system, the guarantor of social wealth and the keeper of natural wealth. Resources are scarce, and their use needs to be accessed responsibly and sustainably, i.e. increase long term positive effects and reduce negative effects in the long term. Achieving the viability of the business of hospitality companies, as the main provider of the hospitality and tourism sector, is possible by applying a model of vertical diversification of supply outside of accommodation tourist products as the basic economic variable that meets the demand with the potential of achieving higher rates of accommodation capacity accumulation. The model of vertical diversification of supply outside of accommodation tourist products has a prospect for hospitality businesses to make ecologically, economically and socially viable.

Key words: Sustainable business of hospitality companies, sustainable initiatives of hospitality companies, model of vertical diversification of supply outside tourist accommodation products, Croatia